

Saarde valla arengukava

aastani 2022

SAARDE VALLAVALITSUS
2015

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Üleilmsed makroregionaalsed trendid	4
1.1. Üleilmsed trendid	4
1.2. Visioon Eesti 2030.....	6
2. Saarde valla üldine ülevaade.....	7
2.1. Asukoht ja üldandmed	7
2.2. Planeeringud ja maakasutus.....	8
2.2.1. Planeeringud.....	8
2.2.2. Maa ja maakasutus	10
2.3. Rahvastik	12
2.4. Majandus	20
2.4.1. Valla eelarve.....	20
2.4.2. Tööhõive.....	22
2.4.3. Ettevõtlus.....	24
2.5. Taristu	27
2.5.1. Ühisveevärk ja -kanalisatsioon.....	27
2.5.2. Valla teed, tänavad	28
2.5.3. Tänavavalgustus	29
2.6. Valla kinnisvara	30
2.7. Haridus.....	30
2.7.1. Voltveti Koolituskeskus	30
2.7.2. Kilingi-Nõmme Gümnaasium	30
2.7.3. Tali Põhikool - Lasteaed	32
2.7.4. Kilingi-Nõmme Muusikakool	33
2.8. Vaba aeg	34
2.8.1. Sport	34
2.8.2. Kultuur	35
2.9. Sotsiaalne kaitse ja tervishoid.....	36
2.9.1. Sotsiaalne kaitse	36
2.9.2. Tervishoid.....	38
3. Saarde valla missioon ja visioon.....	39
3.1. Missioon	39
3.2. Visioon.....	39
4. Saarde valla strateegilised eesmärgid	40

4.1.	Inimkapitali arendamine	40
4.1.1.	Alus-, põhi-, ja gümnaasiumiharidus	40
4.1.2.	Sotsiaalvaldkond ja esmatasandi tervishoiuteenus	40
4.1.3.	Ettevõtlus.....	41
4.2.	Investeeringud taristu kaasajastamiseks	41
4.2.1.	Ühisveevärk ja –kanalisatsioon.....	41
4.2.2.	Teed ja tänavad.....	42
4.2.3.	Tänavavalgustus	43
4.3.	Investeeringud energiasäästu	43
4.4.	Valla- ja allasutuste majandamine	43
5.	Tegevuskava	44
5.1.	Investeeringud 2016 – 2020	44

Sissejuhatus

Kohaliku omavalitsuse võimekus sõltub paljude asjade koosmõjust, sh looduskeskkonnast, inimressursi olemasolust, tööealiste elanike osakaalust ja tööhõive määrast, asukohast, ettevõtluskeskkonna tugevusest, pakutavate teenuste hulgast ja kvaliteedist, jt. Omavalitsuse püsijäämise ja võimekuse kasvavaks oluliseks mõjuteguriks on kohaliku omavalitsuse juhtimine majanduslikust põhimõttest lähtuv, mis eeldab ja võimaldab eelarvetulude kasvu arvelt parandada teenuste kvaliteeti ja ulatust ning teha investeeringuid. Mõtte elluviimine eeldab majandustegevuse jõulist edendamist kohalikus omavalitsuses ja selle piirkonnas. Käesoleva arengukavaga püütakse kirjeldada põhimõttelised strateegilised arengusuunad, mis toetavad majandustegevust piirkonnas ning mille kaasmõjul paraneb elanikkonna arvukus.

Kui aastatel 1991 – 2008+ on üldiselt hinnanguliselt kohalikke omavalitsusi juhitud eelkõige poliitilisest aspektist lähtuvalt, tuleb edasivõttes selgemalt ja enam fookusseerida oma tegevus (sotsiaal)majandusliku tegevuse efektiivsusele, lisades poliitilisele aspektile majandusliku sisu. Olulise tõuke olukorra muutuseks on andnud ülemaailmne majanduskriis aastatel 2008 – 2010, mis pani riike ja omavalitsusüksuseid rohkem oma tegevuse majandusliku otstarbekuse üle mõtlema ja seeläbi rohkem kaalutletud otsuseid vastu võtma. Investeeringute tegemisel hindama selle investeeringu pikaajalist elujõulisust. Samuti on andnud majanduskriis tõuke haldusreformi läbiviimise kiirendamiseks, mille üheks eesmärgiks on riigi ja kohalike omavalitsuste kulude optimeerimine ja riigi poolt läbi kohalike omavalitsuste pakutavate teenuste kvaliteedi tõstmine.

Arengu kavandamine ja selle elluviimine on pikaajaline protsess, mis lähtub sise- ja väliskeskkonna analüüsi tulemusel vastu võetud pikaajaliste mõjuga otsustest, võimaldades seeläbi kujundada konkurentsivõimelise. Edukas strateegia tugineb uute ideedele, uut viisi mõtlemisele, uutele lahendustele ja tegutsemisele. Käesoleva arengukava esimeses peatükis antakse lühiülevaade väliskeskkonna osas üleilmsetest makromajanduslikest trendidest üleriigilise planeeringu „Eesti 2030+“ kontekstis. Teises peatükis on kirjeldatud Saarde valla hetkeolukorra kirjeldus ja analüüs tegevusvaldkondade lõikes, mis on sisendiks neljandas peatükis kirjeldatud strateegilistele suundadele.

Arengukavas püstitatud eesmärkide saavutamiseks planeeritud konkreetset tegevused baseeruvad olemasoleva olukorra analüüsil ning pikaajalise eesmärgi saavutamist mõjutavate tegurite kaalutletud lahenduste kirjeldusel.

Indrek Talts
arengunõunik

1. Üleilmsed makroregionaalsed trendid

1.1. Üleilmsed trendid

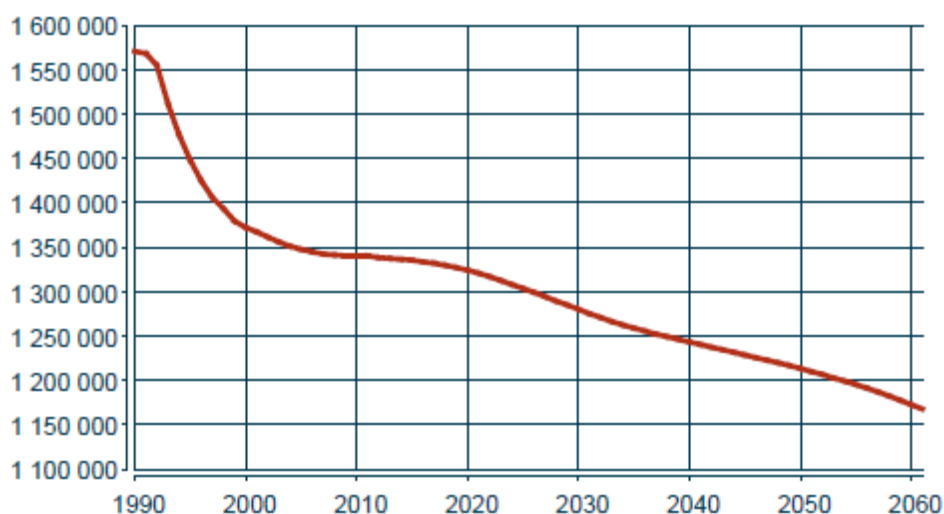
Kohalikku arengut mõjutavad olulised välised tegurid – globaalsed suundumused ja trendid, mida kohalik kogukond otseselt mõjutada ei saa. Üleilmastumise tingimustes on kõik riigid üleilmsete ja makroregionaalsete tegurite mõju-väljas, mis toimivad valdavalt riigi enda tahtest sõltumata ent millega tuleb kohaliku arengu planeerimisel arvestada. Üldiste globaalsete suundumustele lisaks, mida Eestil tuleb arvesse võtta, on Euroopa Liidu poliitika.

Eesti üleriigiline planeering Eesti 2030+ toob esile järgmised olulisemad üleilmsed trendid (allikas: Eesti 2030+):

- Maailmamajanduse raskuskeskme nihkumine Aasiasse;
- Üleminek teadmispõhisele majandusele;
- Rahvastiku vananemine;
- Linnastumine;
- Ilmastu (kliima) muutumine;
- Ökoloogiliste väärtuste mõjujõu kasv;
- Üleminek laialdasele taastuvenergia kasutamisele;
- „Rohelise“ ja „hõbedase“ majanduse ennakkasv.

Megatrendide ja Euroopa Liidu poliitikate koosmõju analüüs näitab, et kuigi Eesti asutussüsteemis võib aset leida teatud nihkeid, jääb ruumiline struktuur oma põhijoontes püsivaks. Mõjutavateks trendideks on rahvastiku vananemine, teadmispõhise majanduse kasv, linnastumine ja Aasia majanduslik esiletõus. Oluline mõju on ka EL erinevatel poliitikatel. (Eesti 2030+)

Eesti rahvastiku muutumist kirjeldab järgmine joonis, mille vertikaalsel teljel (vasakul) on märgitud rahvaarv, horisontaalteljel (all) aeg aastakümnete lõikes, punane joon tähistab rahvastiku muutust ja selle muutuse trendi.

Joonis 1. Rahvaarvu muudatused ja prognoos (Statistikaamet).

Kaks aastakümnet kestnud rahvaarvu vähenemine on mõjutanud kogu Eestit. Kuigi rahvastiku vähenemine on viimastel aastatel aeglustunud, väheneb rahvaarv jätkuvalt mõõduka kiirusega.

Mitmed prognoosid näitavad, et rahvastiku vananemine on Eestis vältimatu protsess. Seda võimendab mõõdukalt negatiivne loomulik iive. Tänapäevaste poliitiliste hoiakute valguses ei ole tõenäoline ulatuslik sissetulek Eestisse, mis tasakaalustaks loomuliku kahanemise nagu mitmetes Lääne-Euroopa riikides. Vanemaalaste osatähtsuse kasv rahvastikus on vähim Tallinnas, Tartus ja Pärnus, kus on sissetulek ülekaalus nooremad vanuserühmad. Sellised trendid võivad koormata Eesti sotsiaalsüsteemi ja mõjuda negatiivselt majanduse kasvuvõimalustele. Samas võivad kasvada võimalused hõbedase majanduse teenuste arendamiseks ja selles on omad võimalused ka väiksematel asulatel. (*Ibid*)

Rahvastiku vananemise ja rahvaarvu mõõduka kahanemise foonil jätkub tõenäoliselt ka aeglane linnastumine. Rahvastiku kasv linnades on suhteline: linnarahvastiku absoluutarv ei suurene märkimisväärselt, kuid maaelanikkonna kahanemine suurendab linnarahvastiku osakaalu. Valglinnastumine moonutab linnastumise statistikat, see näib väiksemana tegelikust, sest inimesed elavad ametlikult väljaspool linna halduspiire. Niimoodi liigub linnastumine varjatult maale, sest uusasumitest külad on oma iseloomult eeslinnad. Teisalt väljendub linnastumine ka selles, et maaelanike tööalane pendelränne kasvab, millega linlik elulaad imbub maale. (*Ibid*)

Linnastumine soosib suuremaid Eesti linnu. Valdavad rändesuunad on seotud inimese elutsükliga: noored liiguvad eeskätt suurtesse linnadesse, lastega pered – eeslinnadesse ja vanemad tööelised ning pensionärid – maale. Tallinna ja Tartu, vähemal määral Pärnu ja Ida-Viru linnade külgetõmbe kindlustavad kõrgkoolid ja teadmispõhise majandusega seotud töökohtade kasv. Täiendavaid impulsse Tallinnale ja/või Ida-Viru linnadele võib tulla üleilmse logistika arenguga, eeskätt seoses Hiina Venemaa suunaliste kaubavoogude teenindamisega. Euroopa Liidu poliitikate mõju ja roheline väärtuste mõju aitavad parandada suuremate linnade keskkonna- ja transpordiolusid, muutes neid elukohana atraktiivsemaks. (*Ibid*)

Enamuse maakonnakeskuste ja teiste väikelinnade madal- ja kesktehnoloogiline tööstuslik baas jääb tugeva üleilmse, eeskätt Aasiast pärineva konkurentsivõime alla. See võib põhjustada raskusi tervetele maakondadele, kuna need keskused kindlustavad suure osa maakonna töökohtadest. See võib tähendada, et maakonnakeskuste ja teiste väikelinnade majanduslik tähtsus mõnevõrra väheneb. Teeninduskeskustena nende roll ilmselt oluliselt ei muutu, kui suudetakse hoida teenuste kvaliteeti ja paljusust. (*Ibid*)

Maa-asustust aitavad alal hoida Euroopa Liidu ühtne põllumajanduspoliitika ja roheline majanduse kasv, aga ka toiduainete hindade prognoositav tõus. See võib kindlustada mõnevõrra maaelu majanduslikku baasi, kuid ei loo oluliselt uusi töökohti. Lisaks eelnevale võib eeldada paljude söötis maade uuesti kasutusse võtmist, maakasutuse intensiivistamist, maastikulise üldilme paranemist, maaelanike sissetulekute tõusu, kuid ka põllumajandusreostuse võimalikku kasvu. (*Ibid*)

Maapiirkondadest jätkub noorte väljaränne, linnadest pöörduvad tagasi eakamad, püsivalt või perioodiliselt asub maale elama üha enam nn „ökoinimesi“. Maapiirkondade looduslähedus võib osutada atraktiivseks ka teatud hulgalise inimestele teistest riikidest. Taastuvenergia väiketehnoloogiate kasutuselevõtt parandab elamisvõimalusi ääremaade küldes ja väikesaartel. (*Ibid*)

1.2. Visioon Eesti 2030

Et kohalikku arengut selgemalt, täpsemalt ja paremini kujundada, tuleb omada teadmisi ja ettekujutust nii üldistest ning üleilmsetest trendides, nagu eelnevalt tsiteeritud, kui ka laiemat visiooni, milleni jõuda püütakse. Saarde valla visiooni kujundamise üheks aluseks on Eesti 2030 visioon, mille kohaselt:

Eesti on sidusa ruumistruktuuriga, mitmekesise elukeskkonnaga ning välismaailmaga hästi ühendatud riik. Hajalinnastunud ruum seob tervikuks kompaktsed linnad, eeslinnad ja traditsioonilised külad, väärtustades võrdselt neid erinevaid elamisviise. Hajalinnastunud ruumi inimsõbralikkuse ja majandusliku konkurentsivõime tagavad eeskätt looduslähedane keskkond ning hästi sidustatud asulate võrgustik.

Hajalinnastunud ruumi mõistega võetakse kokku soovitatav linna ja maa-asulaid hõlmav tuleviku asustuse mudel, kus eeslinnastumine, ulatuslik tööalane pendelränne ja linliku elustiili domineerimine ka maal on kaotanud suurel määral erinevused linna ja maa vahel sotsiaalses ja majanduslikus mõõtnes, aga säilitanud erinevused füüsilises elukeskkonnas. Hajalinnastunud ruumis on kombineeritud linnaruumis pakutavate kvaliteetsete teenuste kättesaadavus, linlik ja liikuv eluviis ning maal elamise eelised. Seda toetab võrgustunud ühiskonna- ja ruumikorraldus. (Eesti 2030)

Ruumiline mitmekesisus ja riigi piirkondlikud eripärad annavad inimesele vabaduse valida ruumis sobiv elu- ja töökoht ning nendega sobituv elustiil. Meie väiksus ja hajutatud asustus kombineeritult läbimõeldud ja keskkonnasõbraliku transpordikorraldusega ning kaasaegsete innovaatiliste tehnoloogiliste lahendustega loovad meile head eeldused hoida oma eripära. (*Ibid*)

Eesti 2030+ üleriigiline planeering kirjeldab punktis 3.2.3 (vt <http://eesti2030.wordpress.com/>) Elukeskkonna kvaliteedi juures maa-asulate planeerimise ning piirkondade arendamisel peamisi aspekte millest planeeringute ja arengu kavandamisel lähtuda järgnevalt.

Maa-asulate elukeskkonna planeerimise puhul tuleb silmas pidada, et üha vähem sealseid inimesi on hõivatud tavapärasel põllu- ja metsamajanduses. On tekkinud hulk teist tüüpi töökohti nagu majutus-, toidlustus- ja turismiteenused, kaugtöö, erinevad „ökotalud“ ning aina suurem osa töötajast osaleb igapäevases tööalases pendelrändes linnadesse. Maale on asunud elama hulk inimesi linnadest, nn elustiilimigrante. Üha kasvab põhiliselt linnas elavate inimeste maakodude arvukus, aga ka nendes elamise aeg pikeneb. Maal elavad inimesed on kokkuvõttes üha enam „linnastunud“ – mõtlemiselt, käitumiselt, tööhõivelt jne ja seetõttu peab maapiirkondade planeerimisel arvestama uut tüüpi kogukondadega. (*Ibid*)

2. Saarde valla üldine ülevaade

2.1. Asukoht ja üldandmed

Saarde vald asub Pärnumaa kaguosas. Uued piirid sai vald 2005. aasta 16. oktoobril toimunud kohalike omavalitsuste valimiste tulemusel, kui ühinesid Saarde ja Tali vald ning Kilingi-Nõmme linn. Valla pindala on 707 km². Valla keskus asub Kilingi-Nõmmes.

Joonis 2. Saarde valla asukoht (märgitud kollasega).

Saarde vald jaguneb asulateks, milleks on vallasisene linn Kilingi-Nõmme, Tihemetsa alevik ja 23 küla: Jäärja, Kalita, Kamali, Kanaküla, Kärsu, Laiksaare, Lanksaare, Leipste, Lodja, Marana, Marina, Mustla, Pihke, Reinu, Saarde, Sigaste, Tali, Tuuliku, Tõlla, Veelikse, Viisireiu, Väljaküla ja Oissaare.

Vallakeskuse kaugus (mööda maanteed) Pärnust on 40 km, Viljandist 50 km, Valgast 100 km ja Mõisakülast 17 km. Valla naabriteks on Häädemeeste ja Surju vald Pärnumaal, Kõpu, Halliste ja Abja vald Viljandimaal ning lõunas Läti Vabariik. Valda läbib Valga – Uulu maantee ning Tartu – Viljandi – Kilingi-Nõmme maantee.

2.2. Planeeringud ja maakasutus

2.2.1. Planeeringud

Üldplaneeringute ja detailplaneeringute kaudu toimub ruumiline planeerimine, mis hõlmab keskkonnahoidlike, kultuuriliste, majanduslike ja sotsiaalsete huvide tasakaalustamist, on kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse ja planeerimisseaduse järgi kohaliku elu küsimus ja kohaliku omavalitsuse ainupädevuses.

Hea elu- ja majanduskeskkonna loomise ja kestmise üks oluline eeldus kohalikus omavalitsuses on kvaliteetse ja toimiva üldplaneeringu olemasolu ning eesmärgipärane koostöö planeeringuga kavandatu elluviimiseks. Üldplaneeringul on suur roll maakasutus- ja ehitustingimuste kindlaksmääramisel, sest see on vastavat investeeringut ja ehitust ettevalmistava detailplaneeringu aluseks ning käsitleb valla arengut tervikuna. Planeerimisseadus rõhutab kohaliku omavalitsuse üldplaneeringu ülevaatamise vajadust, kuna üldplaneering on koos arengukavaga kohaliku omavalitsuse igapäevaste juhtimisotsuste langetamise üks olulisemaid alusdokumente.

Ruumiline planeerimine Planeerimisseaduse tähenduses on demokraatlik, erinevate elualade arengukavasid koordineeriv ja integreeriv, funktsionaalne, pikaajaline ruumilise arengu kavandamine, mis tasakaalustatult arvestab majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna ning looduskeskkonna arengu pikaajalisi suundumusi ja vajadusi.

Planeeringute elluviimisega kaasneva keskkonnamõju strateegilist hindamist korraldatakse keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses sätestatud juhtudel ja korras. Võimaluse korral ühendatakse keskkonnamõju strateegilise hindamise menetlus planeeringu koostamise menetlusega. Sellisel juhul peavad olema täidetud mõlemale menetlusele kehtestatud nõuded.

Saarde vallas on kehtestatud üldplaneering, mis on vastu võetud 30.01.2008 vallavolikogu otsusega nr 2. Koos üldplaneeringu koostamisega viidi läbi keskkonnamõju strateegiline hindamine ning selle aruanne on üldplaneeringu koosseisuline dokument. Planeering on volikogu poolt üle vaadatud ning kehtima jäetud vallavolikogu 07.03.2014 otsusega nr 7.

Kehtiva planeeringu koostamisel on lähtutud põhimõttest, et Saarde valla maakasutus- ja ehitustegevus toimiks elamisväärset keskkonda pakkuvalt ning oleks orienteeritud pikaajaliselt kestvatele lahendustele. Planeerimis- ja ehitusalastes küsimustes tuleb esikohale seada avalikud huvid.

Saarde vallavolikogu on 15.05.2011 otsusega nr 16 algatanud Saarde valla tuuleenergeetika teemaplaneeringu, selle keskkonnamõju hindamise ja vajalike uuringute teostamiseks. Teemaplaneeringu eesmärgiks on välja selgitada, kas ja kuhu on võimalik tuulepargid rajada ning millistel tingimustel, arvestades võimalikke keskkonnamõjusid, ruumilise ja säästva arengu põhimõtteid

Detailplaneeringuid on koostatud 2014 aasta seisuga Saarde vallas kokku 12, mida kirjeldab järgnev tabel.

Tabel 1. Kehtestatud detailplaneeringud

Asula	Planeeringu nimetus	Kehtestamise aeg	Sihtotstarve
Kanaküla	Kanaküla veskipaisu taastamise ja minihüdroelektrijaama ehitamise DP	16.09.2004 nr 80	Tootmismaa
Saarde	Hermani DP	27.01.2005 nr 100	Elamumaa
Kilingi-Nõmme	Järve tn 12 DP	02.08.2006 nr 54	Elamumaa
Kilingi-Nõmme	Pärnu tn 4 DP	02.08.2007 nr55	Elamumaa
Kilingi-Nõmme	Sambla tn 18/20 DP	16.05.2007 nr 116	Ühiskondlike hoonete maa
Kilingi-Nõmme	Kitsas tn 2 ja selle lähiümbruse DP	05.12.2007 nr 56	Elamumaa
Kilingi-Nõmme	Pärnu tn 37 DP	07.07.2008 nr 186	Ärimaa
Kilingi-Nõmme	Laurissoni I kinnistu DP	07.07.2008 nr 188	Tootmismaa, elamumaa, ärimaa
Reinu	Järve külastusala DP	13.05.2009 nr 8	Nigula ja Sookuninga LKA
Kilingi-Nõmme	Kilingi-Nõmme veetöötusjaama detailplaneering	05.09.2011 nr 198	Tootmismaa, üldkasutatav maa
Kärsu	Tartu-Viljandi-Kilingi-Nõmme 330/110 kV õhuliini DP	30.12.2011 nr 323	Liinikoridori täpsustamine
Tuuliku	Uue-Paru DP	07.08.2012 nr 206	Elamu-, äri-, liiklus- ja maatulundusmaa

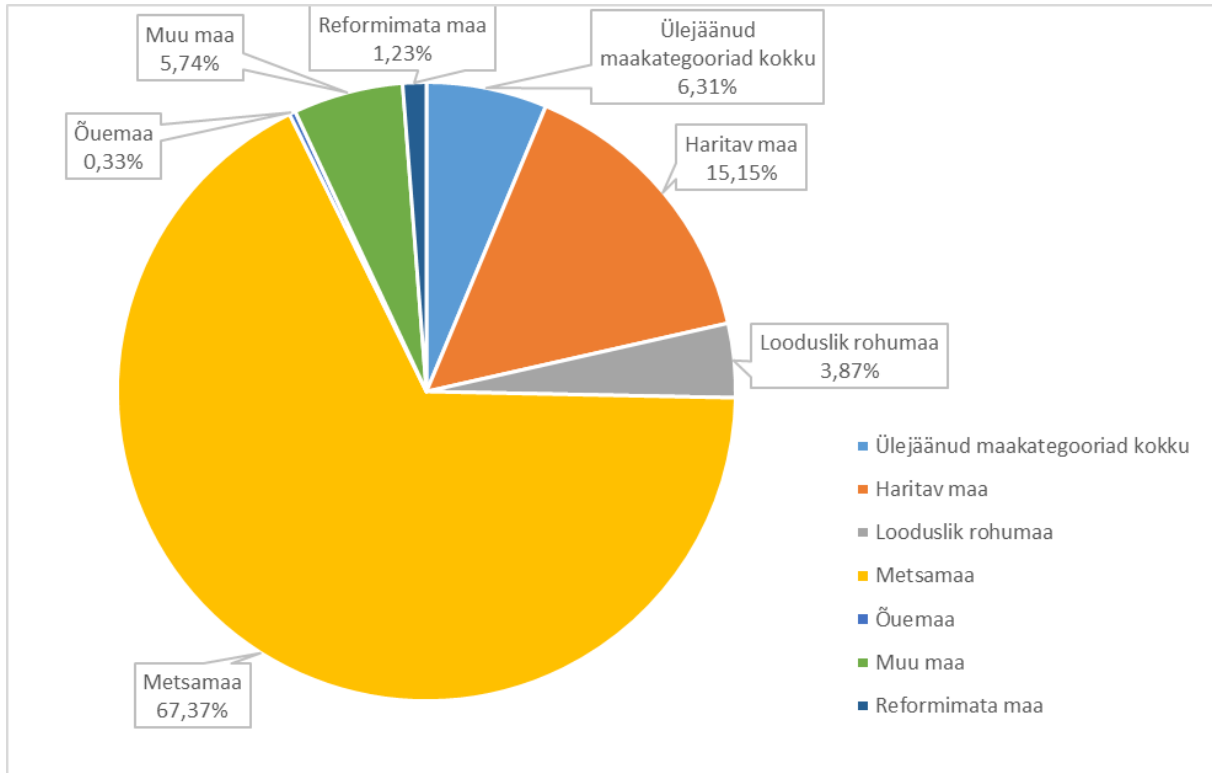
Allikas: Saarde vallavalitsus

Planeerimistegevus on tegevus, millega suunatakse ja kavandatakse mingi territooriumi või piirkonna ruumiline arendustegevus, arvestades majandusliku, sotsiaalse, kultuurilise ja looduskeskkonnaga.

2.2.2. Maa ja maakasutus

Saarde valla pindala on 70 687,13 ha ehk ligikaudu 707 km², moodustades Pärnu maakonnast tervikuna 14,7%, olles sellega territoriaalselt maakonna suurim omavalitsus.

Suur osa (67%) valla territooriumist moodustab metsamaa, haritava maa osakaal on 15%, moodustades kahepeale valdava osa maakasutuse sihtotstarbest.

Joonis 3. Maa jagunemine kasutusotstarbe järgi (2014 Saarde vallavalitsus)

Muu maa (6%) on maa, mis ei ole kõlvikuliselt määratletud. Ülejäänud maakategoriid kokku (6,31%) hõlmab endas hulga erineva sihtotstarbega maid, mille detailsem jagunemine on kujutatud järgnevas tabelis.

Ulatuslik metsa- ja rabamaastik loob eeldused atraktiivseks puhke- ja elamiskohaks. Turismi seisukohalt pakuvad külastajatele huvi piirkonnas paiknevad looduskaitsealad. Tulenevalt piirkonna looduskeskkonnast ja siin pesitsevate ulukite arvukusest, sobib Saarde vald jahiturismiga tegelemiseks, samuti pakub piirkond mitmeid võimalusi loodus- ja matkahuvilistele.

Väikseima maakasutuse osakaaluga Saarde vallas on riigikaitsemaa. Samas võib käsitleda Tihemetsas asuvaid endiseid Tehnikumihooneid, mida haldab Riigi Kinnisvara AS, kui potentsiaalset ja kasutamata (maa)ressurssi, millel täna otstarve puudub.

Tabel 2. Maa kasutus sihtotstarbe järgi (2014 Saarde vallavalitsus)

Sihtotstarve	Pindala ha	Osakaal
Elamumaa	435,75	0,62%
Jäätmehoidla maa	12,85	0,02%
Kaitsealune maa	3 010,30	4,26%
Mäetööstusmaa	32,22	0,05%
Riigikaitsemaa	2,91	0,004%
Sihtotstarbeta maa	24,78	0,04%
Tootmismaa	112,40	0,16%
Transpordimaa	527,52	0,75%
Turbatööstusmaa	50,70	0,07%
Veekogude maa	23,80	0,03%
Ärimaa	23,83	0,03%
Ühiskondlike ehitiste maa	68,40	0,10%
Üldkasutatav maa	133,07	0,19%
KOKKU:	4 458,52	6,31%
Maatulundusmaa jagunemine		
	Pindala ha	Osakaal
Haritav maa	10 706,96	15,15%
Looduslik rohumaa	2 734,54	3,87%
Metsamaa	47 624,51	67,37%
Õuema	230,56	0,33%
Muu maa	4 059,62	5,74%
KOKKU:	65 356,18	92,46%
Reformimata maa	872,43	1,23%
KÕIK KOKKU:	70 687,13	100%

Allikas: Saarde vallavalitsus; maakorraldus

Saarde valda saab iseloomustada eelkõige liigirohke metsa kaudu, mis moodustab 67% territooriumist. Suurt osa maast vaevab liigniiskus.

Saarde valla geoloogiliseks aluspõhjaks on devoni liivakivi, mis on kohati kaetud suhteliselt paksu savi- või moreenikihiga. Pealiskihis domineerivad väheviljakad soostunud leedemullad ja turbamullad. Kilingi-Nõmme linna ümbruses on peamised leostunud ja leetjaid gleimullad ning madalsoomullad. Saarde, Lodja ja Kalita küla ümbruses esineb leostunud ja leetjaid muldasid.

Ehitusgeoloogiliselt jääb Saarde vald C4 rajooni (Kõrg-Eesti valdkond), mida iseloomustab Devoni platoo lainjas moreentasandik sellesse lõikunud ürgorgudega. Esineb väiksemaid

voorestikke ning mõhnastikke. Soostunud alasid on vähe ning nõrku savipinnaseid esineb harva. Aluseks on 4-5 meetri paksune moreen, orgudes kohati lammisetted ja nõrgad viirsavid. Pinnasevesi on tavaliselt 3-10 meetri sügavusel, orgudes maapinna lähedal.

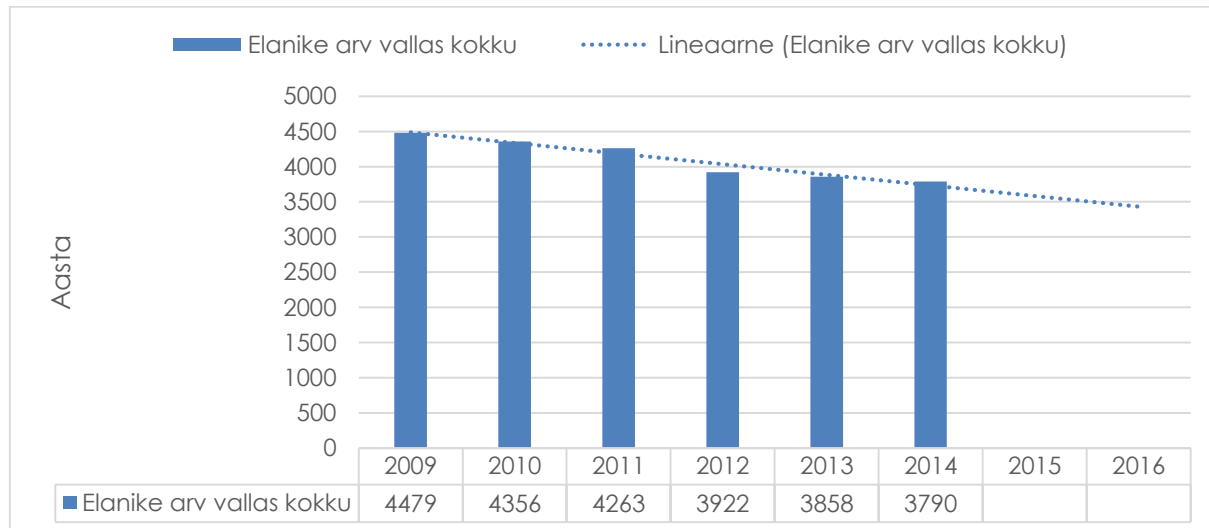
Maapinnalt esimese aluspõhjalise veekompleksi hüdroisohüpsid jäävad Saarde vallas enamjaolt 50 ja 60 m vahele.

Valla kõrgeim punkt asub Leipste külas Rehemaal mäel ja ulatub 80,5 meetrit üle merepinna. Madalaim koht on Laiksaares, Tolkuse rabas, ulatudes 16,5 m üle merepinna.

2.3. Rahvastik

Kohalike omavalitsuste rahvastiku arvepidamise igapäevaseks töövahendiks rahvastikumuudatuste kajastamisel on Siseministeriumi haldusalas töötav Rahvastikuregister. Kuigi Statistikaameti poolt publitseeritud andmed erinevad mõnevõrra Rahvastikuregistri andmetest ja neis leidub kuni viis protsenti vigu (standardhälve), on järgnevalt enamasti kasutatud siiski just Statistikaameti poolt publitseeritud informatsiooni selles leiduva laiema teabe tõttu, mis puudutavad muu hulgas elanikkonna rändenäitajaid, elussünde, surmasid, jt andmeid.

Saarde vallas elavate elanike arv Statistikaameti andmetel 01.01.2014 aasta seisuga on 3790 elanikku. Võrreldes 2009 aasta Saarde valla elanike arvu 2014 aasta elanike arvuga, on elanike muutus vähenemistendentsiga miinus 15%. Alates aastast 2012 on rahvastiku vähenemise tendents aeglustunud vähenedes 2014 aastal ühe protsendi võrra võrdluses 2013 aasta rahvaarvuga.

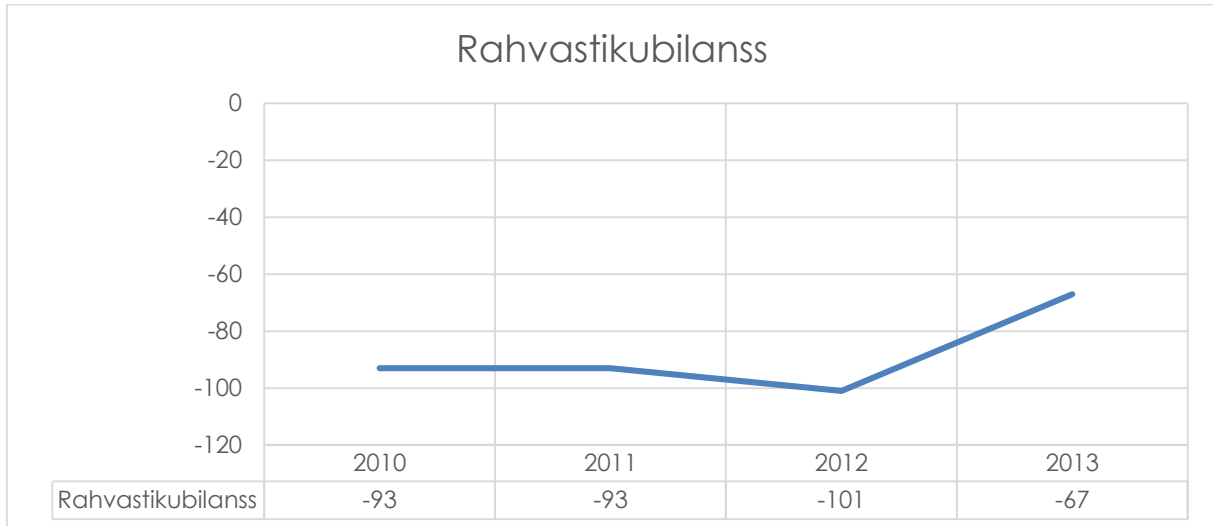
Joonis 4. Rahvastiku muutus Saarde vallas (allikas: Statistikaamet)

Viimaste aastatega sarnane, ligikaudu 2% stabiilne elanikkonna vähenemise jätkudes lähiaastatel, kahaneb elanikkond 2016 aastal 3640 inimeseni.

Elanike arvu vähenemise või kasvu põhjuseid saab uurida koostades rahvastikubilansi. Rahvastikubilans näitab rahvaarvu muutust. Rahvastikubilanss (R_b) on arvutatud järgmise valemi abil:

$$(1) R_b = E_s - S + S_r - V_r$$

kus E_s – elussünnid
 S – surmad
 S_r – sissejärne
 V_r – väljaränne

Joonis 5. Rahvastikubilanss (arvutused Statistikaameti andmetel)

Joonisel kujutatud Saarde valla rahvastiku bilansiline muutus kajastab Saarde vallas registreeritud elussündide, surmade, sissejärne ja väljarände muutusi aastatel 2010 kuni 2013 ühe arvnäitajana. Elanikkonna arvu muutuse ja selle muutuse põhjuste kohta täpsema ülevaate annab järgnev tabel.

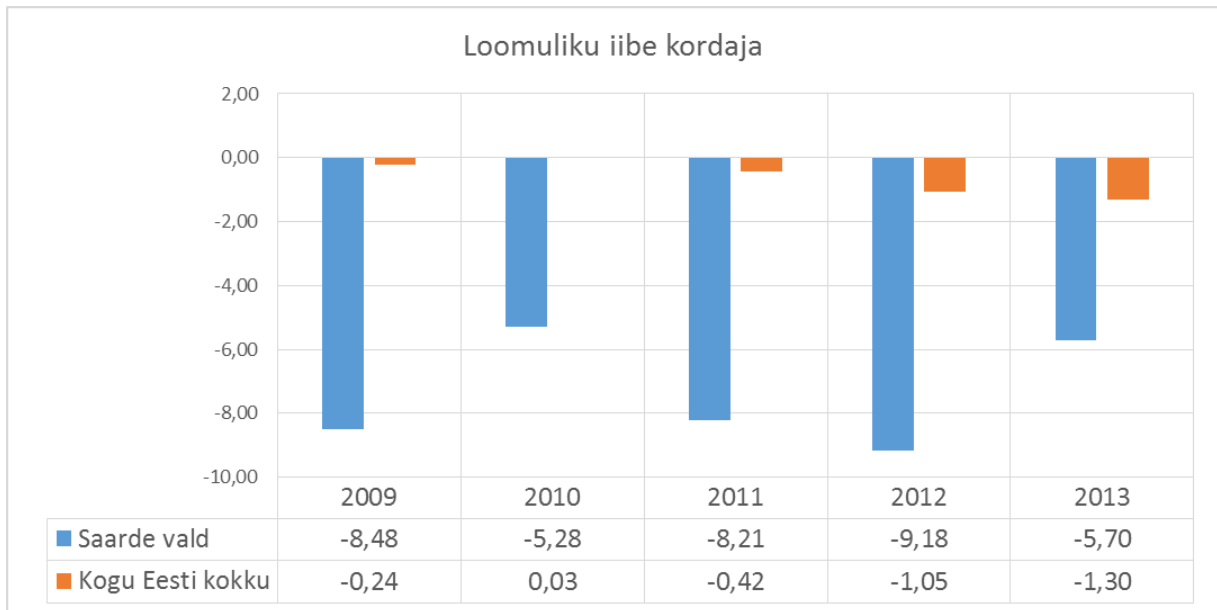
Tabel 3. Elanikkonna bilansilised karakteristikud (allikas: Statistikaamet).

Aasta	Elussünnid	Surmad	Sissejärne	Väljaränne
2010	52	75	57	127
2011	43	78	77	135
2012	28	64	71	136
2013	34	56	35	80

Nagu eelnevas tabelis nähtub, on negatiivne nii sündide – surmade võrdlus (samal perioodil sünnib vähem kodanikke kui sureb) kui ka sissejärne – väljarände võrdlus (välja rändab Saarde vallast rohkem kodanikke kui sisse).

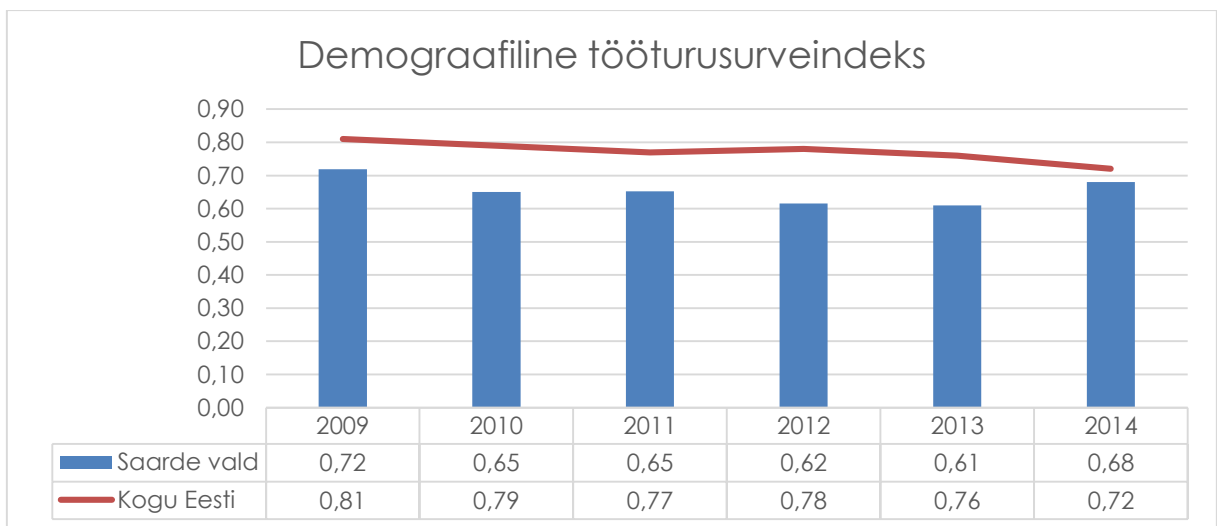
Kirjeldatud andmetest lähtuvalt ei saa järeldada, et elanike arvu vähenemine Saarde vallas oleks tingitud ühe konkreetse negatiivse arvnäitaja muutusest, tegemist on komplektsel mõjuga.

Loomuliku iibe kordaja on arvnäitaja, mis näitab ühe aasta perioodi jooksul sündide ja surmade vahetõrget. Positiivse iibe korral on elanikkond kasvav, negatiivse puhul kahanev. Järgneval joonisel on toodud Saarde valla loomuliku iibe kordaja võrdluses Eesti iibekordajaga kokku aastatel 2009 – 2013.

Joonis 6. Loomuliku iibe kordaja (allikas: Statistikaamet)

Kui suure osakaalu moodustavad Saarde vallas 64 ja vanema ealised kodanikud võrreldes 14 aastaste ja nooremate kodanikega, kirjeldab järgnev joonis.

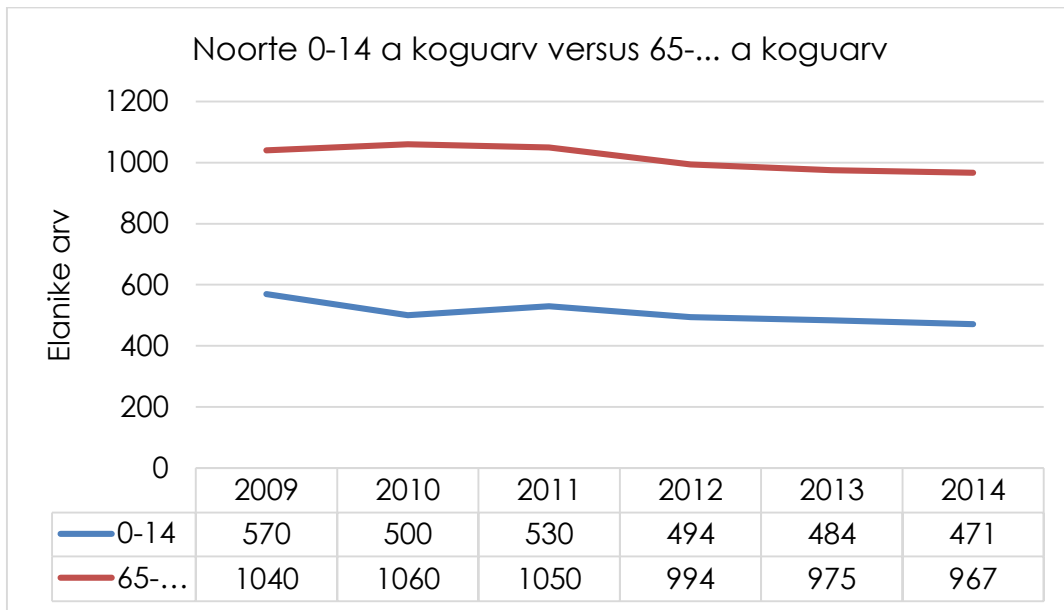

Joonis 7. Demograafiline tööturusurveindeks (allikas: Statistikaamet)

Demograafiline tööturusurveindeks annab ülevaate järgneva kümne aasta lõikes noorte (vanuses 5 – 14 eluaastat) tööturule sisenevate ja sealt vanuse (55 – 64 eluaastat) tõttu lahkuvate inimeste kohta. Tööturusurveindeks väärtusega üks (1) tähendaks tasakaalustatud olukorda kus tööle suundumas on sama palju elanikke kui sealt vanuse tõttu lahkumas. Üle arväärtuse üks (1) kohaselt oleks tööturule suundumas rohkem elanikke kui sealt lahkumas. Alla arväärtust üks (1) olev väärtus (nagu demograafilise tööturusurveindeksi joonisel antud hetkel viimase 6

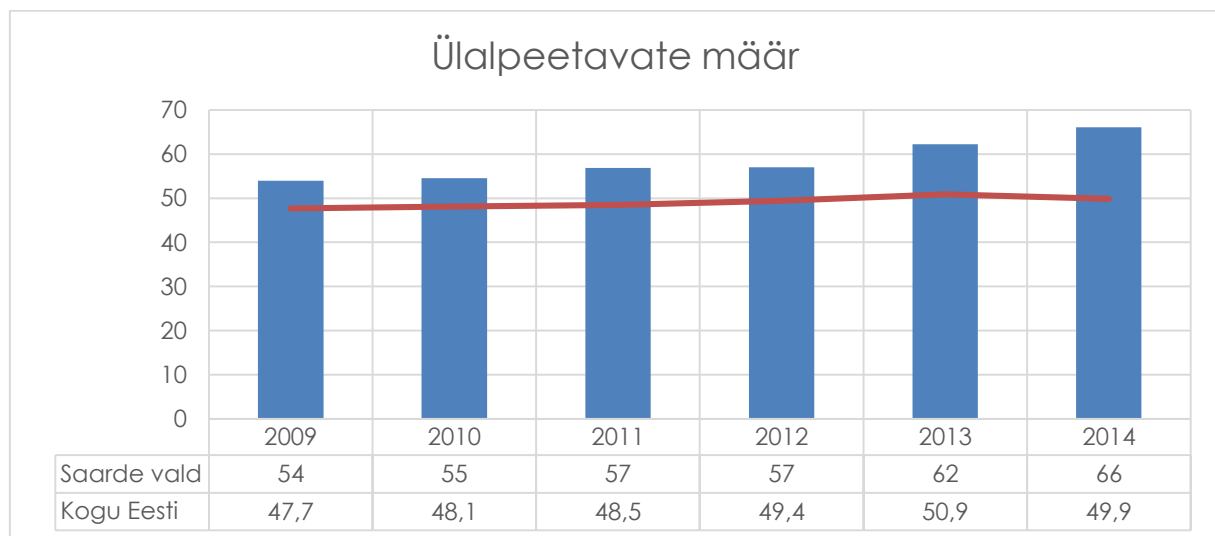
aasta Saarde valla andmed kajastavad) on tööturule lähimal kümnendil suundumas vähem elanikke kui sealt vanuse tõttu lahkujaid. Saarde valla demograafiline töötururindeks kogu vaadeldaval perioodil jääb alla Eesti keskmise, tehes 2014 aastal väikese tõusu lähenedes soovitatavale positiivsele väärtusele üks (1) lähemale, kuid jäädes siiski negatiivseks.

Noorte ja vanemaaliste elanike osakaalu tasakaalupunkt kujuneks olukorras kus noori 0 – 14 eluaastaseid on arvuliselt samapalju kui vanemaalisi vanuses 65 - ... Järgnev joonis Saarde valla kahe vanusegrupi võrdlus näitab aga, et noorte osakaal on ligikaudu 2 korda väiksem vanemaaliste osakaalust.

Joonis 8. Noorte 0-14 eluaastaste koguarv võrreldes eakate vanuses 65- ... eluaastaste koguarvuga (allikas: Statistikaamet 01.01.2015)

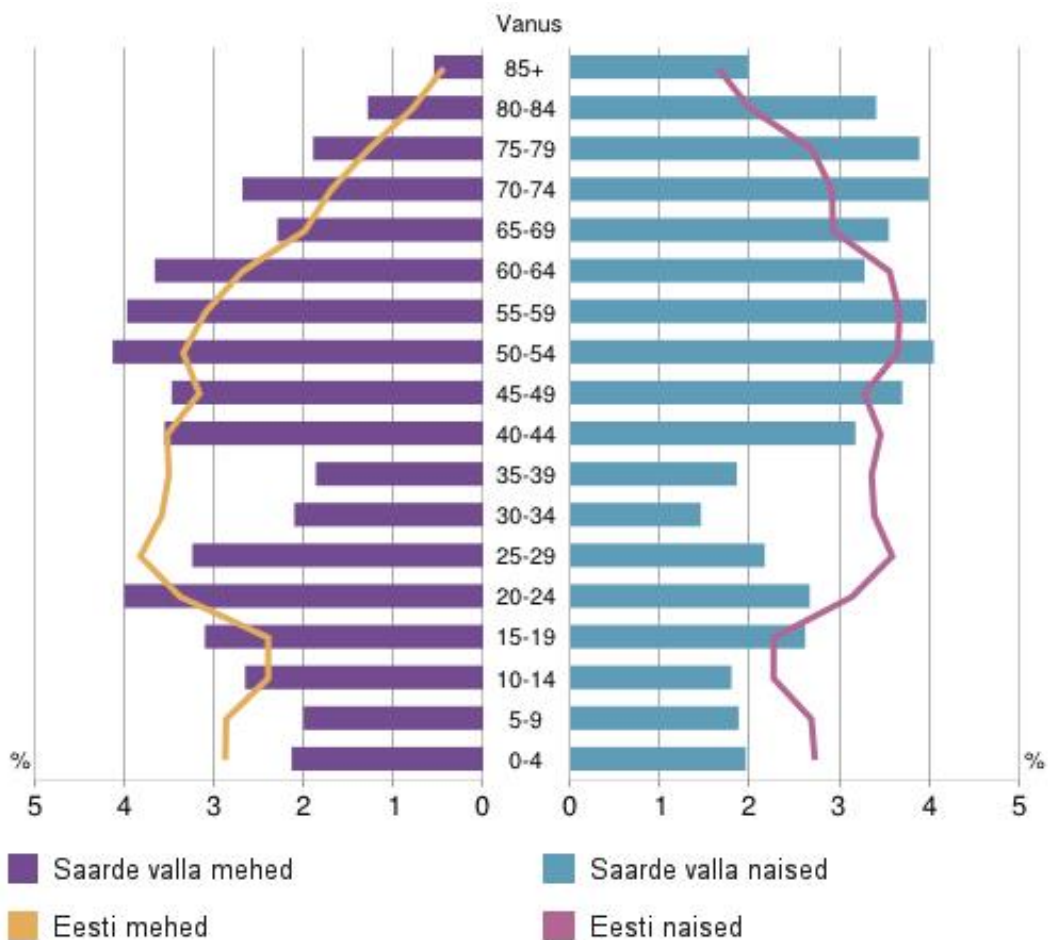
Ülalpeetavate määr on arvuline number, mis mõõdab seda, mitu ülalpeetavat (tööeest väljas olevat inimest) tuleb 100 tööealise inimese kohta. Ülalpeetavate määr iseloomustab rahvastiku vanuskoosseisu.

Joonis 9. Ülalpeetavate määr (allikas: Statistikaamet)

Joonisel on kujutatud Saarde valla ülalpeetavate määr võrrelduna Eesti keskmise ülalpeetavate määraga. Nagu jooniselt nähtub, on saarde vallas ülalpeetavaid isikuid saja (100) tööealise isiku kohta märkimisväärselt rohkem kui Eestis keskmiselt. Tõusutrendi on märgata ka kogu Eesti puhul.

Võttes arvesse eelnevatel joonistel kirjeldatud ja Saarde valla elanike vanuselist struktuuri, järeldeb Saarde valla elanikkonna vananemine, (suur eakate elanike osakaal võrreldes laste ja tööealiste elanikkonnaga). Vananeva elanikkonna üks tekkepõhjuseid on üldine eluea pikenemine. Ülalpeetavate määra mõjutab ka alla 14 eluaastaste noorte osakaal elanikkonnast võrreldes tööealise elanikkonna arvuga. Et mõista trendi täpsemaid põhjuseid, tuleb vaadelda elanikkonna vanuskoosseisu, mida kirjeldab järgmine joonis.

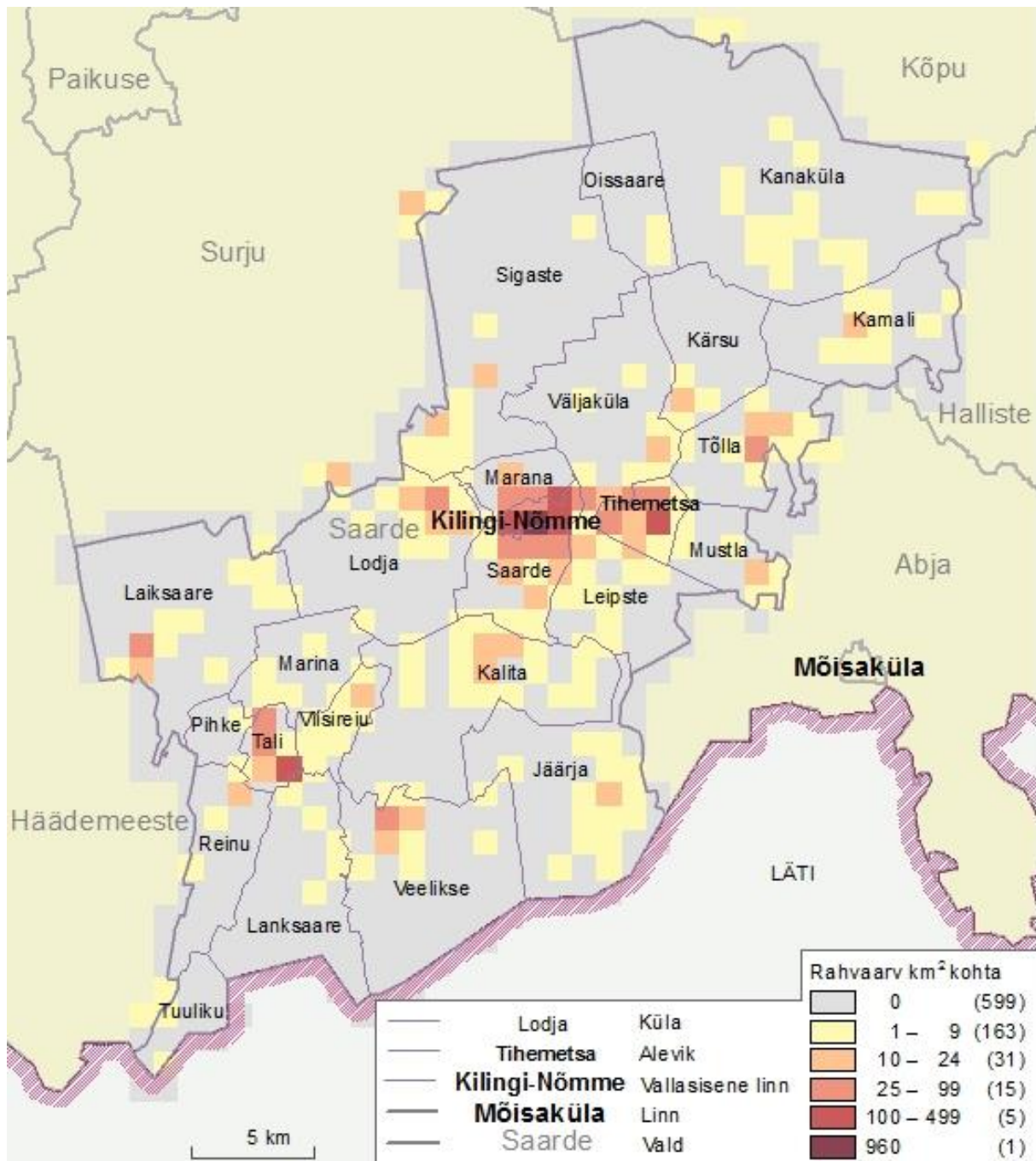

Joonis 10. Saarde valla elanikkonna jagunemine soo ja vanuse järgi võrrelduna Eesti kogurahvastiku jagunemisega. Andmed seisuga 01.01.2014 (allikas: Statistikaamet)

Nagu elanike vanusegrupi kirjeldus eelneval joonisel märgib 01.01.2014 aasta seisuga Statistikaameti andmetel, on Saarde vallas ülalpeetavate kõrge määr mõjutatud eelkõige tööealise elanikkonna vähesusest võrreldes eakate ja alla 14 aastaste noorte ja laste osakaaluga. Väga drastiline on olukorda 0 – 10 eluaastaste ja 30 – 40 aastaste seas, keda Saarde vallas on arvuliselt kõige vähem. Madal sündimuse arv mõjutab otseselt lähitulevikus demograafilist tööjõusurveindeksi langust ning vanema- ja pensioniealiste elanike osakaalu tõusu. Eelnevast lähtuvalt on vajalik eelkõige 30-39 aastaste elanike arvu kasv, mis omakorda mõjutab 0-9 aastaste laste arvu kasvu.

Elanikkonna asustustihedus 01.01.2014 aasta Statistikaameti andmete seisuga Saarde vallas kujuneks kogu elanike arv jagatuna pindalaga 5,4 inimest ühe ruutkilomeetri kohta. Pärnu maakonna elanike aritmeetiline asustustihedus oleks 17,2 ning kogu Eesti keskmine aritmeetiline elanike asustustihedus kujuneks 29,1 elanikku ühe ruutkilomeetri kohta. Arvude võrdlus näitab, et Saarde vald oma territooriumil elavate elanike arvuga on hõredalt asustatud, jäädes alla nii Pärnu maakonna keskmisest kui ka Eesti keskmisest.

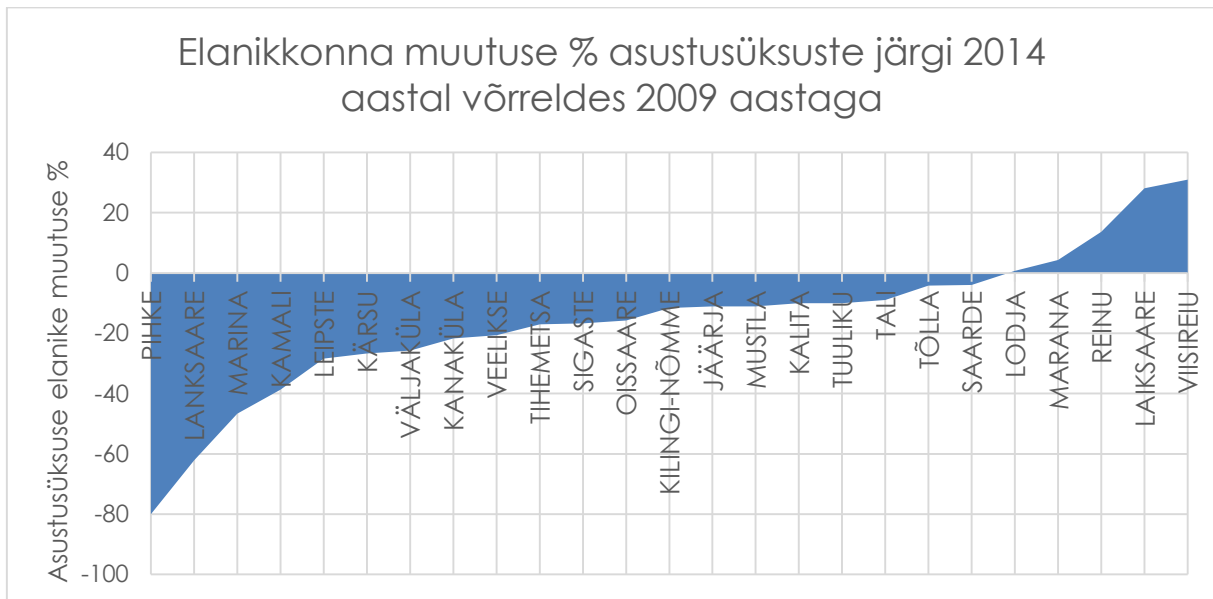
Elanikkonna paiknemist Saarde valla territooriumil kirjeldab järgmine joonis. Joonisel märgitud erinevate värvidega ruudud tähistavad asustustihedust 31.12.2011 aasta seisuga Statistikaameti poolt.

Joonis 11. Elanike asustustihedus 31.12.2011 aasta seisuga (allikas: Statistikaamet)

Saarde vallas on kolm peamist asustusüksust: vallasisene linn Kilingi-Nõmme, Tihemetsa alevik ja Tali küla, kuhu on koondunud märkimisväärne elanike hulk Saarde valla elanikest. Ülemaailmsele linnastumise trendile tuginedes, mida toetab tehnoloogia kiire areng, sh põllumajanduses ja metsanduses kasutatava tehnika kiire areng, mille tootlikkus ja efektiivsus on kasvav, ja mis nõuab oluliselt vähem inimressurssi, on ka Saarde valla elanikud koondunud pigem suurematesse asustusüksustesse.

Elanikkonna muutust üksikute asustusüksuste lõikes kirjeldab järgnev tabel, kus on toodud elanikkonna muutust aastal 2009 võrrelduna 2014 aastaga.

Joonis 12. Elanikkonna muutus külade lõikes 2014 aastal võrreldes 2009 aastaga (allikas: Rahvastikuregister).

Viimase viie aasta (2009 vs 2014) võrdluses selgub, et Saarde vallas on külasid, mis on leidnud mõningase kasvutee elanike osas. Protsentuaalne võrdlus loob võimaluse erineva suurusega asustusüksuseid omavahel võrrelda, ent tuleb arvestada ka asjaoluga, kus asustusüksuses on väga vähe elanike juba baasaastal (aastal 2009 Pihke külas elas 10 elanikku), ja mille iga üksiku elaniku lahkumine või elama asumine mõjutab 10% kogu selle asustusüksuse elanikkonnast.

Et näha detailsemalt rahva arvulist muutust asustusüksuste lõikes, tuleb vaadelda ka sell muutuse arvulist väärtust. Aastate 2009 – 2014 iga-aastase rahvaarvu muutust kirjeldab järgnev tabel.

Tabel 4. Elanike arv asustusüksuste järgi 2009-2014 aastal (allikas: Rahvastikuregister)

Asustusüksus	2009	2010	2011	2012	2013	2014
PIHKE	10	6	7	7	6	2
LANKSAARE	37	20	18	16	15	14
MARINA	60	51	52	42	33	32
KAMALI	62	59	56	48	43	38
LEIPSTE	141	115	112	105	105	101
KÄRSU	45	41	40	39	34	33
VÄLJAKÜLA	66	64	67	66	59	49
KANAKÜLA	83	77	75	70	69	65
VEELIKSE	121	120	113	114	108	96
TIHEMETS	664	630	621	595	583	551
SIGASTE	96	87	85	81	76	80
OISSAARE	19	17	16	16	16	16
KILINGI-NÕMME	2066	2038	2012	1957	1896	1827
JÄÄRJA	72	71	63	63	65	64
MUSTLA	27	28	27	27	24	24
KALITA	110	107	104	111	104	99
TUULIKU	10	8	7	11	11	9
TALI	336	326	316	314	317	306
TÕLLA	95	97	96	90	102	91
SAARDE	353	364	354	359	355	339
LODJA	136	145	149	141	137	137
MARANA	23	23	23	23	25	24
REINU	22	19	17	19	21	25
LAIKSAARE	57	69	72	67	68	73
VIISIREIU	42	45	48	47	55	55
KOV taseme aadressiga	2	2	2	19	20	38
KOKKU	4755	4629	4552	4447	4347	4188

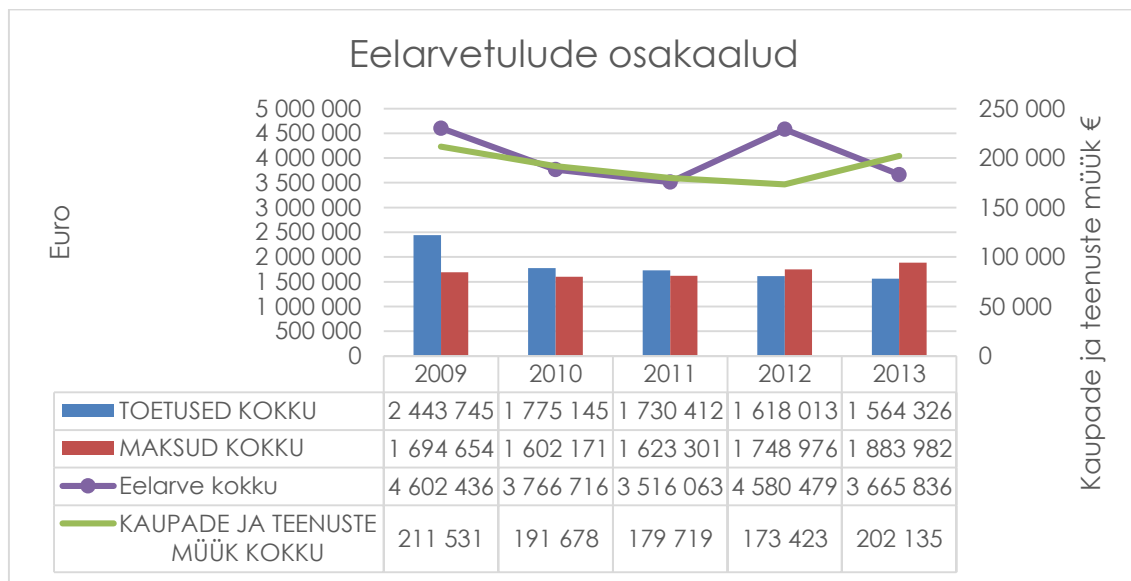
Eelnevas tabelis toodud elanikud, kes on registreeritud KOV taseme aadressiga, on isikud kes ei ole parandanud ja täpsustanud oma tegelikku elukohta andmeid. Siia alla kuuluvad muu hulgas üürikorteritest välja kolunud, välja tõstetud, jt isikud, kellel faktiline püsiv elukoht hetkel puudub.

2.4. Majandus

2.4.1. Valla eelarve

Saarde valla eelarve arvestusmeetodiks on tekkepõhine raamatupidamismeetod, ning mis on konsolideeritud. Saarde valla eelarve konsolideerimisgruppi kuuluvad Saarde Kommunaal OÜ ja SA Kilingi-Nõmme Tervise- ja Hoolduskeskuse tegevustulud, tegevuskulud, investeeringud ja finantseerimistegevus ning nendest lähtuvad rahavood.

Saarde valla eelarve põhitegevuse tulude maht 2014 majandusaastal lähtuvalt Vallavolikogu 07.03.2014 määrus nr 5 eelarve kinnitamine ja oli 3 609 824 eurot. Võrreldes 2009 aastaga on eelarvemaht vähenenud 22%. Saarde valla, Kilingi-Nõmme linna ja Tali valla ühinemisjärgne riigipoolne ühinemistoetus lõppes 2009 eelarveaastal. Nagu järgnevalt jooniselt näha, on toetuste osakaal alates 2010 aastast märgatavalt (668 600 €) väiksem võrreldes 2009 aastaga.

Joonis 13. Saarde valla eelarve tulubaasi osaväärtuste muutus (allikas: Saarde vallavalitsus)

2012 eelarveaasta kasvullikateks olid ühekordsed finantseerimistegevused, mis kajastuvad eelarvekirjel „Muud tegevustulud kokku“ moodustades eelarvetuludest 17% (788 464 €) võrreldes varasema aasta 2% osakaaluga. Teise tuluallikana saab märkida eelnevast aastast kulutamata jääki (251 603 €) „Kulude katteks suunatud jääk“, mis moodustas 5% eelarvetuludest.

Kohaliku omavalitsuse üks peamisi tuluallikaid on füüsilisest isiku tulumaksu laekumine kohaliku omavalitsuse eelarvesse. Lähtuvalt 09.02.2015 aastal kehtiva Tulumaksuseadus § 5 lg 1 sätestatust laekub residendist füüsiliste isikute makstud tulumaks maksumaksja elukohajärgsele kohaliku omavalitsuse üksusele 11,4% residendist füüsilise isiku maksustatavast tulust, ülejäänud tulu osa laekub riigieelarvesse.

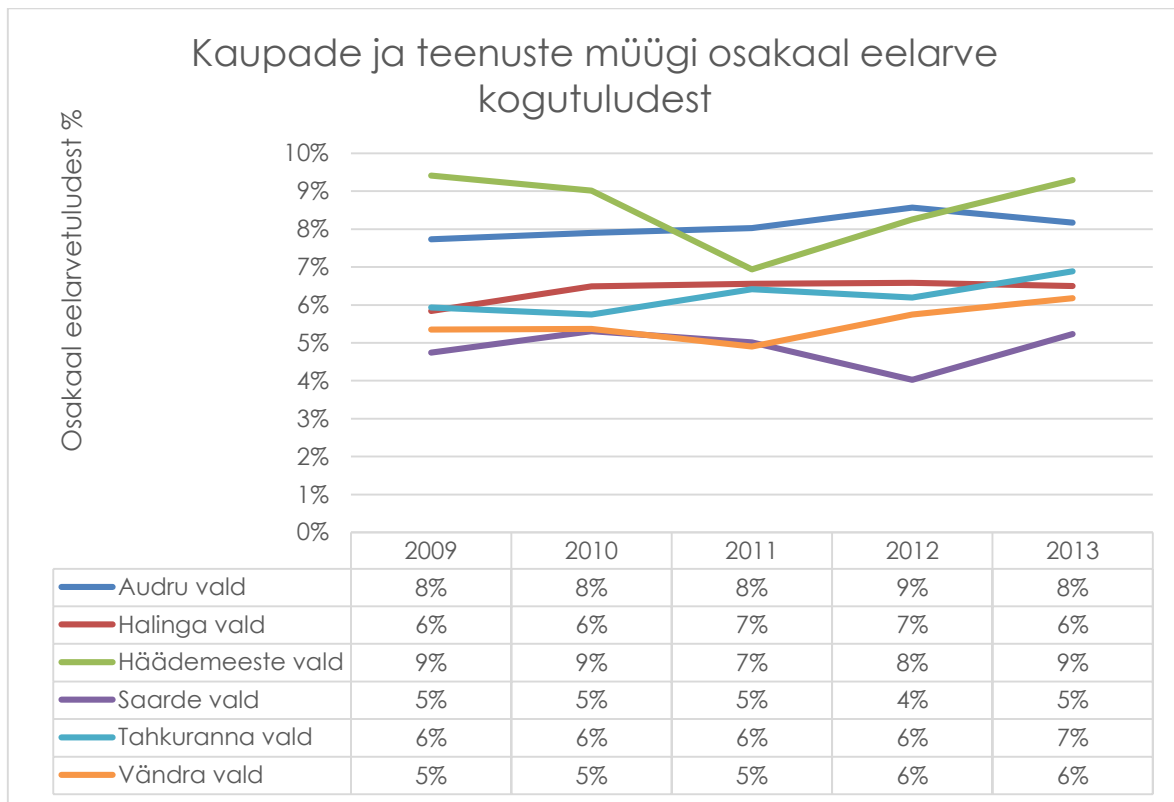
Lähtuvalt saarde valla rahvastiku senist vähenemise tendentsist (vt Rahvastiku peatükki) ei ole alust eeldada, et maksumaksjate arv saarde vallas kasvaks, pigem väheneb keskpikas perspektiivis vaadelduna. Tulumaksu laekumine on viimastel aastatel valla eelarves siiski mõnevõrra tõusnud. Tõusu põhjusteks võib pidada nii sissetulekute mõningast kasvu, kui ka efektiivsemat Maksu- ja Tolliameti kontrolli ettevõtete üle.

Maamaksumäär on 0,1–2,5 protsenti maa maksustamise hinnast aastas. Põllumajandussaaduste tootmiseks kasutusel oleva haritava maa ja loodusliku rohumaa maksumäär on 0,1–2,0 protsenti maa maksustamise hinnast aastas. Saarde vallas kehtestatud ühtne maamaksumäär on 2,4% maa maksustamishinnast, väljaarvatud haritava maa ja loodusliku rohumaa maamaksumäär, mis on 1,5% maa maksustamishinnast

Tööealise elanikkonna, sh tööga hõivatute osakaalust tuleneva füüsilistest isikutest tulumaksu maksjate vähenemist kompenseerib mõninga määral üldine palgakasv. Rahandusministeeriumi suvise majandusprognoosi (01.09.2014) kohaselt on oodata palga nominaalkasvuks 6,3 kuni 6,6% aastaks 2018.

Eelarvetuludest üks tagasihoidlikumaid näitajaid on „Kaupade ja teenuste müük kokku“, mis Statistikaameti 09.02.2015 andmetel Saarde vallavalitsuse puhul moodustab 2009-2011 aastal 5%, 2012 aastal 4% ja 2013 aastal 5% eelarvetuludest.

Kaupade ja teenuste müük kajastab valdavalt valla eelarveliste asutuste poolt pakutavate teenuste müüki. Vallaeelarvelised asutused ei tegele tootmisega.

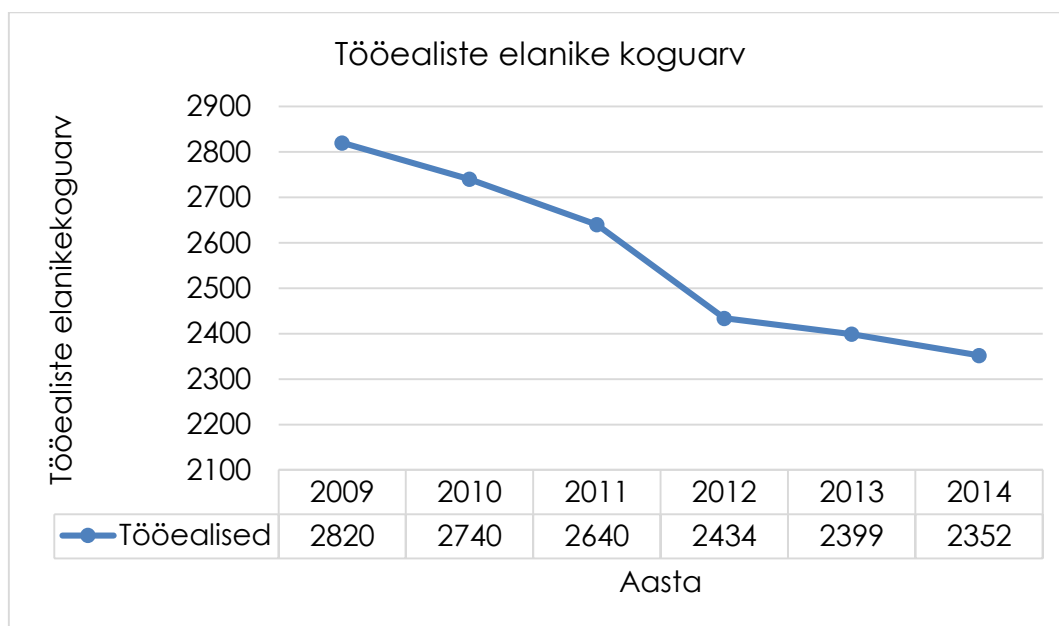
Joonis 14. Kaupade ja teenuste müügi osakaalu võrdlus eelarvetuludest (allikas: Statistikaamet)

Saarde vallaeelarves kaupade ja teenuste müügitulu võrreldes teiste sarnaste omavalitsustega Pärnumaal, võib pidada pigem tagasihoidlikuks. Võrreldes naaberomavalitsuse Häädemeeste vallaga, on vahe ligikaudu kaks korda. Võrreldes Saarde valda oma asukohaga sarnase Vändra vallaga, on vastav suhtarv sarnane, ent erinevused tekkivad alates aastast 2012 ja 2013, kui Saarde valla vastav suhtarv jääb võrreldavate omavalitsuste lõikes kõige tagasihoidlikumaks.

2.4.2. Tööhõive

Töoealiste (vanuses 15 – 64 eluaastat) elanike koguarv Saarde vallas 01.01.2015 aasta seisuga on 2 352 elanikku, mis võrreldes 2009 aastaga on 16,6 % langenud. Sama perioodi üldine elanike arvu muutus moodustas 15% elanike vähenemisega.

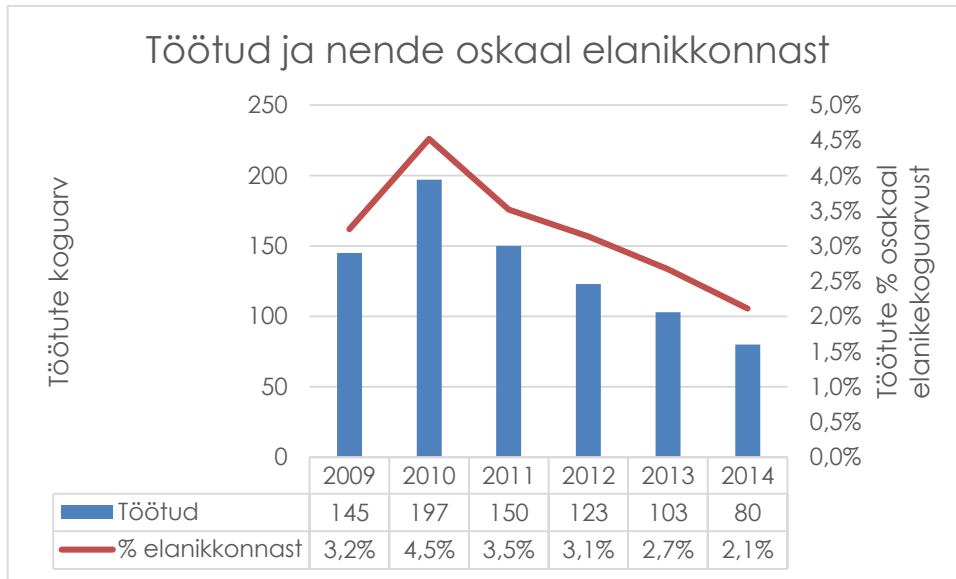
Võrreldes töoealiste elanike vähenemise protsenti Saarde valla elanike arvu muutusega tervikuna, näeme, et vahe on 1,6%, mille osas on töoealised elanike osakaal enam vähenenud võrreldes rahvastiku koguarvuga. Töoealise elanikkonna proportsionaalselt suurem vähenemine halvendab töopakkuja võimalusi kohaliku tööjõu leidmisel, samuti kohaliku omavalitsuse tulubaasi.

Joonis 15. Töoealiste elanike koguarv Saarde vallas (allikas: Statistikaamet 01.01.2015)

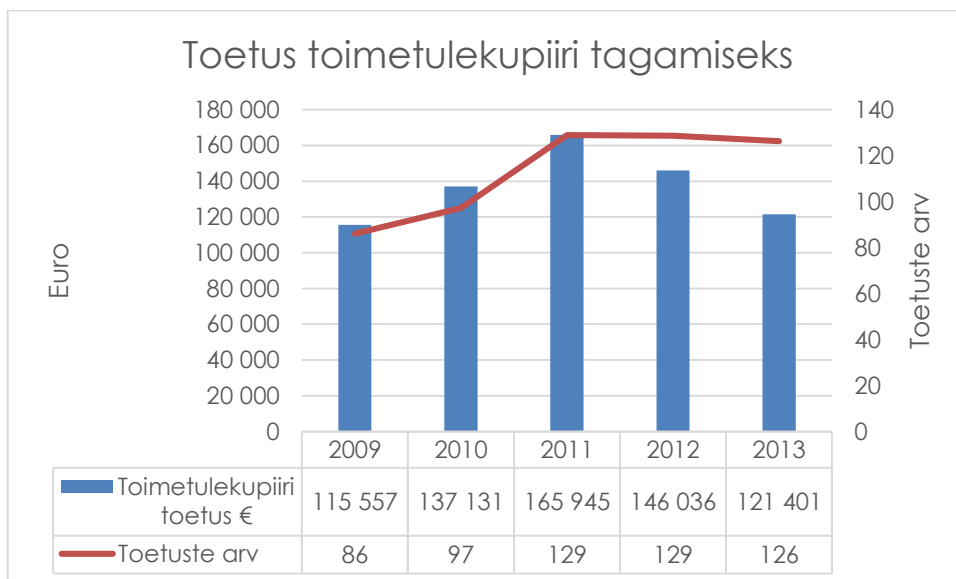
Lähtuvalt järgmisel joonisel kujutatud Eesti Töötukassas registreeritud Saarde valla töötute dünaamilisest muutusest aastate lõikes, on näha, et suurim tööpuudus tabas Saarde valla töoealist elanikkonda aastal 2010. Suure tõenäosusega on tegemist muu hulgas ülemaailmse majandussurutise hilisema mõjuga Saarde vallas tegutsevatele töopakkujatele.

Üldistatuna võib hinnata Töötukassas registreeritud Saarde valla töötute protsenti võrreldes Eesti keskmise näitajaga heaks. Kui Statistikaameti andmetel moodustas Eesti keskmine 15-64 eluaastaste töötajate hulgas töötuse määr 2013 aastal 8,9 protsenti, siis Saarde vallas vastavalt 2,7 protsenti.

Joonis 16. Töötukassas registreeritud Saarde valla töötud ja nende osakaal arhvastiku koguarvust (allikas: Töötukassa 01.01.2015)

Toetuste arv toimetulekupiiri tagamiseks on viimasel kolmel aastal olnud stabiilne, küll aga on mõnevõrra vähenenud väljamakstava toetuse üldsumma.

Joonis 17. Saarde vallas välja makstud toetus toimetulekupiiri tagamiseks ning toetuse taotlejate koguarv (allikas: Statistikaamet)

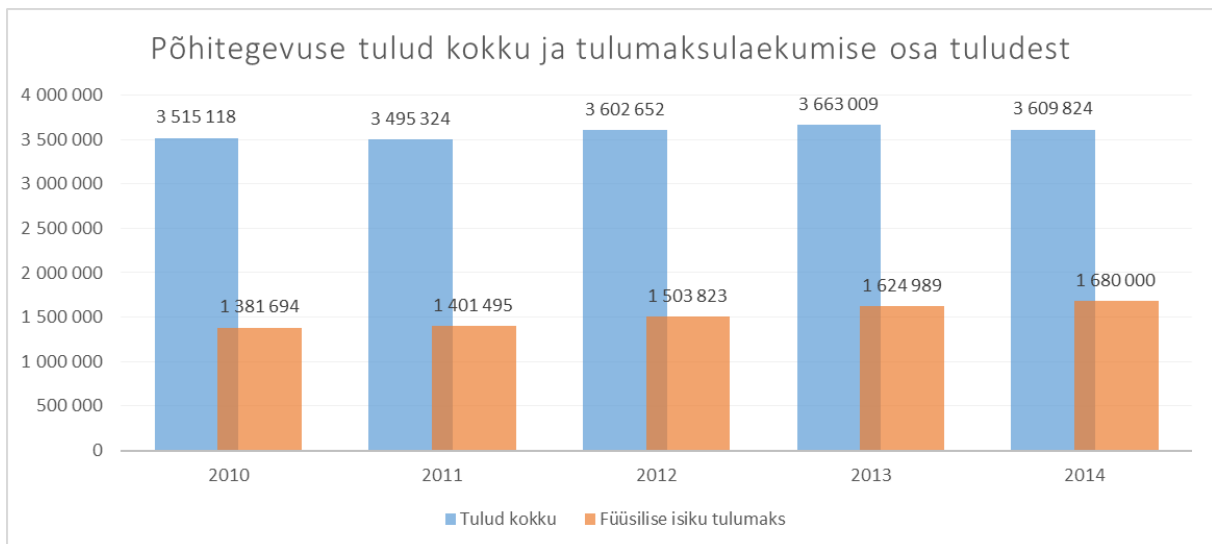
Lähtuvalt Rahandusministeeriumi poolt 01.09.2014 aastal koostatud majandusprognosi andmetest, on riigimajanduses tervikuna prognoositud aastaks 2018 negatiivset tööhõivekasvu (-0,5%), millest tulenevalt ei ole alust positiivseks muutuseks Saarde valla kontekstis, arvestades seejuures Rahvastiku peatüki juures kirjeldatud tööturusurveineksi langevat trendi.

2.4.3. Ettevõtlus

Omavalitsuse peamiseks tuluallikaks on füüsilisest isikust tulumaksu laekumine kohaliku omavalitsusüksuse tulubaasi. 2014 aasta Saarde valla eelarvest moodustas tulumaksu laekumine füüsilistelt isikutelt 46% kogu valla eelarvest. Sellest lähtuvalt saab ja peab olema kohaliku omavalitsusüksuse peamine huvi selle tulubaasi suurendamine. Maapiirkondade jätkusuutlikkus ja elu kvaliteet sõltub kohaliku ettevõtluse arengust ja kohaliku omavalitsuse suutlikkusest oma territooriumil majandus- ja sotsiaalküsimusi lahendada. Kuna kohaliku omavalitsusüksuse tegevuse põhimõtted, ülesanded ja pädevus on piiritletud eelkõige Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus § 3 ja 6, on kohaliku omavalitsuse ettevõtlusega tegelemine ja ettevõtluse toetamise võimalused piiratud. Omavalitsuse peamine ülesanne on luua soodsad tingimused kohalike ettevõtete arenguks.

Tööandjate manifest – Eesti Tööandjate Keskliidu ettepanekud riigile, tööandjatele ja tööinimestele toob muuhulgas välja, et ettevõtja vajab kohaliku omavalitsuse näol pädevat partnerit, kes on motiveeritud konkurentsivõimelise ettevõtluskeskkonna loomisest omavalitsuses. Saarde vallavalitsus ja vallavolikogu liikmed on algatanud aktiivse dialoogi ettevõtjatega ning korraldanud selle baasil ümarlaudu alates aastast 2011. Nimetatud initsiatiiv on heaks eelduseks tõise partnerlussuhte loomisel ettevõtjate ja kohaliku omavalitsuse vahel, selgitamaks välja ettevõtluse arengu kitsaskohad ja võimaliku lahendused nende kitsaskohtade likvideerimiseks.

Saarde vald on kehtestatud üldplaneeringu 30.01.2008 aastal, mille vaatas vallavolikogu üle ja otsustas kehtima jätta oma vastava 07.03.2014 otsusega nr 7. Üldplaneering määrab kohalik omavalitsus oma territooriumi maakasutuse ja ehitustingimused. Üldplaneering on vastavat investeeringut ja ehitust ettevalmistava detailplaneeringu aluseks ning käsitleb valla ruumilist arengut tervikuna. Üldplaneering koos arengukavaga on kohaliku omavalitsuse strateegiliste juhtimisotsuste langetamise üks olulisemaid alusdokumente.

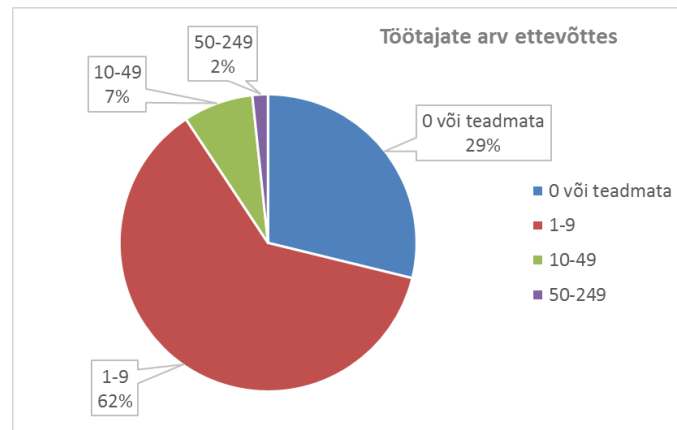

Joonis 18. Füüsilistelt isikutelt laekuva tulumaksu osakaal valla eelarvetuludest (allikas: Saarde Vallavalitsus)

Saarde valla eelarvemaht 2012 – 2014 aastal on suhteliselt stabiilsel 3,6 mlj euro tasemel. Eelarvetulu allikana on kasvanud nii füüsiliselt isikult laekuva tulumaksu osakaal kui ka selle maht, moodustades 2014 aasta eelarvest 46,5 protsenti. Kui võrrelda füüsiliselt isikult laekuva

tulumaksu osakaalu eelarves ja Saarde valla tööealiste elanike osakaalu vähenemist ning selle kõrval Saarde valla rahvastiku üldise arvu vähenemist, võib järeldada, et kasvanud on sissetulekud ning ettevõtted on paremini nakse maksma asunud. Samas mõjutab kindlasti tulumaksu kasvavat laekumist valla eelarvesse ka miinimumpalga tõus.

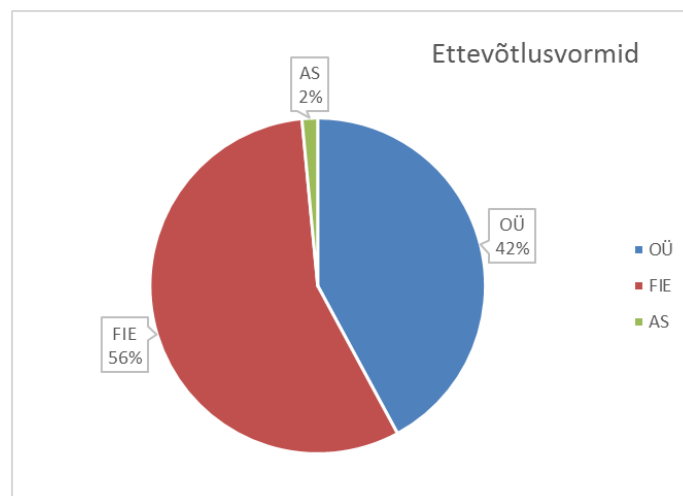
Saarde valla ettevõtlusmaastikku iseloomustab eelkõige mikro- ja väikeettevõtlus, kelle töötajate arv jääb 1 – 9 vahele, moodustades 62 % Saarde vallas registreeritud ettevõtjatest (Joonis 19). Jooniselt toodud ettevõtlusvormide hulka ei ole arvestatud füüsilisest isikust ettevõtjaid (FIE), nende osakaal on kirjeldatud eraldi.

Joonis 19. Töötajate arv ettevõttes (Allikas: Saarde vallavalitsus)

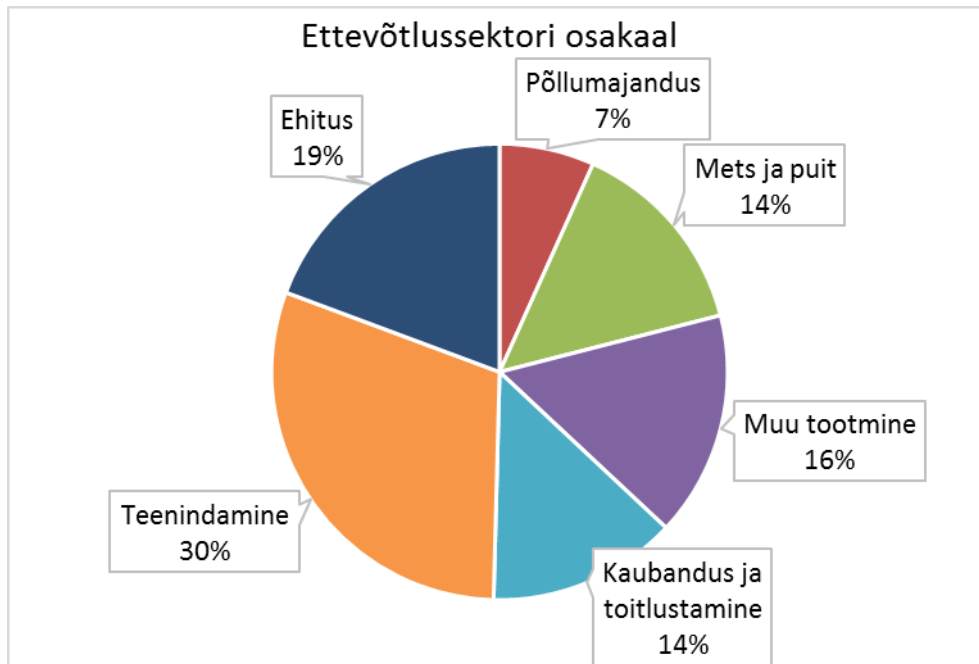
Vallas tegutsevatest ettevõtjatest on suurimad püsiva töötajate arvuga ettevõtjatena märkimisväärsed Kilingi-Nõmme Majandusühistu (68 töötajat), AS Taritvo (55 töötajat), OÜ Helmetal IMS (35 töötajat) ja OÜ Alonewolf (33 töötajat). Ülejäänud ettevõtjate töötajate arv jääb alla 30 piiri. Kuna toodud arvud on ajas muutuvad ja ei pruugi kajastada väga täpset hetkeolukorda, annab kirjeldatud töötajate arv siiski üldise ülevaate tegutsevate ettevõtlusmaastiku ulatusest.

Saarde vallas tegutsevatest ettevõtetest 56% ehk 150 on FIE-d, osaühinguid on 42% ehk 112 ja aktsiaseltsse on 2% ehk 4. Lisaks on üks (1) tulundusühistu ja üks (1) majandusühistu.

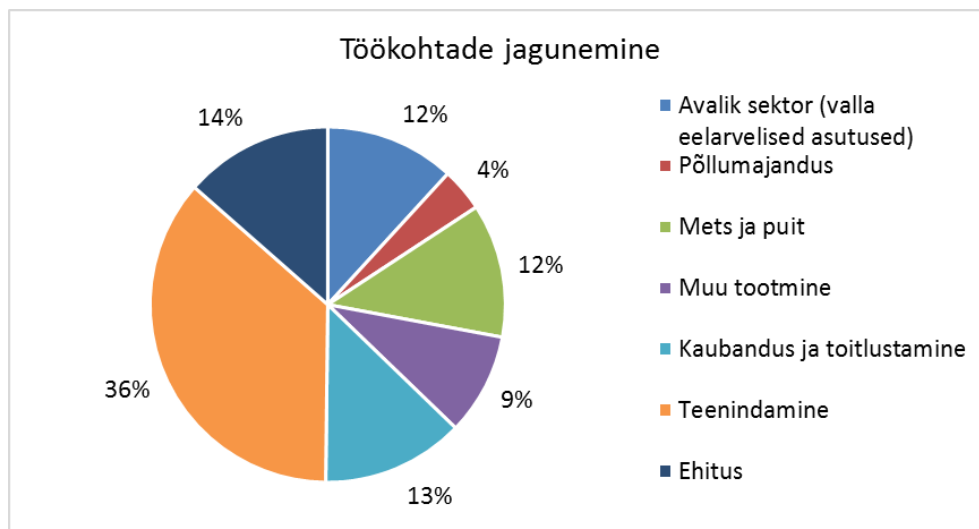
Joonis 20. Ettevõtlusvormide jagunemine (Allikas: Saarde vallavalitsus)

Ettevõtte tegevusalade järgi liigitatuna omab Saarde vallas märkimisväärset osakaalu teenindussektori ettevõtted 30%, millele järgnevad ehitusettevõtted 19%.

Joonis 21. Ettevõtluse valdkond ja osakaal (Allikas: Saarde vallavalitsus)

Töötamise registris registreeritud Saarde valla maksumaksjate arv seisuga 22.10.2014 kokku moodustab 1650. Nendest Saarde valla eelarvest palka saajaid kokku on 195 isikut, sh tähtjaliste töölepingutega töötajad (ringijuhid klubides, jt).

Joonis 22. Töökohtade jagunemine (Allikas: Maksu- ja tolliamet Töötajate register, autori arvutused)

Nagu joonistel selgub, on Saarde vallas suurimaks tööd pakkuvaks valdkonnaks, nii nagu ka eelneval (joonis 22) ettevõtluse osakaalul joonisele, teenindussektor. Teenindussektori tööhõive osakaalu suurenemine on eelkõige tingitud üleilmsetest muutustest, mille kohaselt

elanikkond koondub üha enam linnalistesse piirkondadesse tuues kaasa erinevate teenuste tarbimise vajaduse. Samuti aitab teenuste arengule kaasa tehnoloogia areng, mille kohaselt primaarsektor ei vaja enam endisel hulgal töötajaid.

2.5. Taristu

2.5.1. Ühisveevärk ja -kanalisatsioon

Saarde valla ühisveevärgi ja -kanalisatsioonisüsteemide olemasolev olukord ja selle arendamise plaanid on kirjeldatud Saarde Vallavolikogu poolt 25.04.2014 määrusega nr 11 vastu võetud dokumendis Saarde valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arengukava aastateks 2014–2025.

Vastavalt ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni seadusele on ühisveevärk ja -kanalisatsioon ehitiste ja seadmete süsteem, mille kaudu toimub kinnistute veega varustamine või reovee ärajuhtimine ning mis on vee-ettevõtja hallatav või teenindab vähemalt 50 elanikku. Sellest tulenevalt hõlmab Saarde valla ÜVK arengukava järgmised ühisveevärgi ja reovee kogumisalad:

- Kilingi-Nõmme linna ja Saarde küla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni ala;
- Tihemetsa aleviku ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni ala;
- Tali küla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni ala;
- Veelikse küla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni ala;
- Tõlla küla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni ala;
- Kalita küla ühisveevärgi ala;
- Lodja küla ühisveevärgi ala.

Saarde valla ühisveevärgi ja –kanalisatsioonisüsteemide haldaja on OÜ Saarde Kommunaal, kes omab Keskkonnaameti poolt väljastatud vee erikasutusluba nr L.VV/320123. Ettevõtte põhitegevusalaks on maastiku hooldus ja korrashoid, mis moodustab ettevõtte 2013 aasta majandusaruande põhjal müügitulust suurima 29,91%. Järgneb enda või renditud kinnisvara üürileandmine ja käitus 24,62 %. Kanalisatsioon ja heitveekäitus moodustab müügitulust 18,78% ning veekogumine, -töötlus ja -varustus 13,31%.

Saarde Kommunaal OÜ kuulub Saarde valla eelarve konsolideerimisgruppi.

Peamiselt kasutatakse Saarde valla veevarustuseks kesk-devoni ja devoni veekompleksi põhjavett. Kilingi-Nõmme linnas paiknevate Kooli-Sambla puurkaevu ning Kilingi-Nõmme linna veehaarde puurkaev nr.2 puhul võetakse põhjavesi silur-ordoviitsiumi veekompleksist.

Põhjavee analüüsi tulemusel on piirkonnas lubatud normidest kõrgem raua- ja mangaanisisaldus, mis nõuab täiendavate seadmete paigaldamist pumplatesse ja veetötlusjaama.

Tarbepuurkaevude katsepumpamise andmetel on puurkaevudest võimalik saada rohkem põhjavett kui 2014 aasta andmete seisuga võetakse, mis loob võimalused ja eeldused uute ühisveevärgi ja -kanalisatsioonisüsteemiga liitujatele olemasolevatel aladel. Kasutuses olevate puurkaevude (kokku 18) keskmine veetarbimine päevas kokku on ~246 m³, mis jääb üle kahe korra alla lubatud tarbimise piiri.

Suurim ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni ala on Kilingi-Nõmme linna oma 1801 elanikuga (01.01.2015 aasta andmetega). Paraku on siin piirkonnas nii ühisveevärgiga kui

ühiskanalisatsiooniga liitunute osakaal 56%, viimase viie aasta jooksul on Kilingi-Nõmme linn olnud ainsaks Saarde valla asulaks, kus olemasolevat ühisveevärgi või ühiskanalisatsiooni situatsiooni on põhivara uuendamisse tehtavate investeeringutega parandatud.

Veetorustik rekonstrueerimata aladel on malmist ja terasest. Torustikke on rajatud või olemasolevaid lõike rekonstrueeritud viimase viie aasta jooksul kokku 6 060 m ulatuses. Keskmine veekadude osakaal 20%.

Kilingi-Nõmme linnas on 15 tuletõrjehüdranti. Hüdrantide veetorustiku läbimõõt on 110 mm, staatiline surve veetorustikus on 3,0. Mõõdetud vooluhulga osas oli 14 hüdrandi vooluhulk vahemikus 30-35 l/s, ühel hüdrandil 25l/s. Enamik linna tuletõrje otstarbel kasutatavast veeressursist hoitakse veetöötusjaama juures paiknevas reservuaaris (reservvee maht 162 m³).

Ühisveevärgi ja –kanalisatsioonisüsteemide arendamisel on 2007-2014 aastatel teostatud:

- Kilingi-Nõmme kesklinna piirkonna ühisvee ja –kanalisatsioonisüsteemide rekonstrueerimine;
- Kilingi-Nõmme veetöötusjaama ehitus koos kahe pumpla rekonstrueerimisega;
- Saarde ja Tali küla pumpla rekonstrueerimine;
- Kilingi-Nõmme reoveepuhasti rekonstrueerimise I etapp koos pargimissõlme väljaehitusega;
- Koostatud on taotlus Kilingi-Nõmme reoveekogumisala Ühtekuuluvusfondi veemajandusprojekt, mis sai 29.10.2014 KIK-i positiivse otsuse rahastamiseks. Projekti elluviimine toimub 2015 aasta jooksul tähtajaga 31.12.2015.
- Koostatud on taotlus KIK-i Kilingi-Nõmme sadeveesüsteemi rekonstrueerimiseks. Projekti elluviimise tähtaeg on 31.12.2015.

2.5.2. Valla teed, tänavad

Saarde valla teede ja tänavate kogupikkus on 01.07.2015 Teeregistri andmete seisuga 156,2 km, millest tänavaid on 35,4 km ja teid on 120,8 km, sh avalikus kasutuses olevaid erateid 4,9 km. Mustkattega teid on 6,7 km.

Teede seisukorra hindamist on seni teostatud visuaalselt ja teede remonttöid on teostatud vastavalt kriitilisele vajadusele. Kruusakattega teedel kasutatakse katete taastustöödel purustatud kruusa fraktsiooniga 0-32 mm. Teostatakse tee profileerimist (greiderdamist) ja vajadusel kasutatakse vee ärajuhtimiseks hõõvlikraavide lõikust. Jooksvalt on likvideeritud tee äärest võsa ja vahetatud truupe. Lähiaastate suuremate investeeringutena võib välja tuua Kilingi-Nõmme linnas Sambla tänava ja sellega ristuvate Kooli ja Raekoja tänava mustkatte alla viimist.

Teostatud peamised tööd:

- olemasolevate teede kandevõime tõstmine jämedateralise skelettmaterjali lisamisega nõrgema kandevõimega kohtades ning kruusateede pealiskihti taastamine lõikudel, kus see on vähenenud alla kriitilise piiri, tagades tee profileeritavuse;
- tee maa-ala võsast ja puudest puhastamine vallale kuuluva transpordimaa ulatuses, mis on vajalik kül- ja pikinähtavuse sh minimaalse liikumisruumi tagamiseks, samuti veerežiimi tagamiseks;
- teeäärsete vallide likvideerimine;

- truupide vahetamine;
- elamute läheduses olevate kruusateede lõikude perioodiline tolmutõrje teostamine.

Saarde valla kruuskattega teedel võib täheldada peamiselt nelja probleemi: ebapiisav drenaaž, ebapiisav kruusakiht, teevallid ja teeäärne võsa.

Saarde valla tänavad asuvad tiheasustusaladel, milleks on Kilingi-Nõmme linn ja Tihemetsa alevik. Tänavate kogupikkus on 35,4 km. Suur hulk tänavaid Kilingi-Nõmmes on kruusakattega. Enamus Tihemetsas asuvatest asfaltiga tänavakatetest on vanemad kui 30 aastat. Sarnaseid amortiseerunud asfaltkattega tänavaid on ka Kilingi-Nõmmes. Suurimaks puuduseks tänavate juures on puuduvad kõnniteed, seda eelkõige Kilingi-Nõmmes, kus liiklus tänavatel on linnalisele keskkonnale iseloomulikult tihe.

Jalg- ja jalgrattateid Saarde vallas kokku on 2,95 km, millest ligikaudu 1 km (Kilingi-Nõmme – Allikukivi lõik) on kaasaegse rahuldava kvaliteediga ning valgustatud. Ülejäänud jalg- ja jalgrattateed on amortiseerunud, ebatasased, kohati kruusakattega.

Koostatud on Kilingi-Nõmme kergliiklustee ehitusprojekt, mis algab Kilingi-Nõmmes Piiri tänava ja Pärnu tänava ristmikust ning kulgeb mööda Pärnu tänavat läbi kogu linna ning saab kokku varem ehitatud Kilingi-Nõmme – Allikukivi kergliiklusteega. Kavandatud tee asfaltkatte laius on 2,5 m ja kogupikkus 3,45 km.

Saarde vallale kuuluvate teede ja tänavate korrashoid on kirjeldatud vallavolikogu poolt 21.04.2010 vastu võetud määrusega nr 6 „Saarde valla teehoiu eeskirja kehtestamine“. Investeeringud on planeeritud vallavolikogu 05.11.2014 vastu võetud määrusega nr 17 „Saarde valla teehoiukava aastateks 2014-2017 kinnitamine“.

2.5.3. Tänavavalgustus

Tänavavalgustus on Kilingi-Nõmme linnas, Tihemetsa alevikus ning Tali, Lodja ja Tõlla külas, kokku 13 autonoomset objekti. Lisaks eelnevale, leidub üksikuid kasutusest väljas olevaid amortiseerunud tänavavalgustuse poste ja laternaid. Kasutuses olevad tänavavalgustuse objektid ja lõigud ei kata ühtlaselt kogu asulaid. Tänavate valgustamisel on järgitud kriitiliselt vajalikkuse ja ökonoomsuse printsiipi. Tänavavalgustuse lampidest kasutatavad lambid on naatriumlambid. Teostatud on iga-aastaseid väikesemahulisi remonttöid. Valgustuse sisse-välja lülitamiseks on kasutusel kombineeritud lahendus programmkella ja hämaraanduri baasil. Tänavavalgustuse juhtimissüsteem (sisse-välja lülitusaegade muudatused) on manuaalne.

2.6. Valla kinnisvara

Saarde vallale kuulub 30.06.2015 aasta raamatupidamise hetkeseisuga materiaalse põhivaraarvestuse väljavõtte alusel kokku 269 kinnisvaraobjekti, millest 116 on teed ja tänavad, 13 tänavavalgustuse objekti ja 81 hoonet ja rajatist (sh asutused). 269 kinnisvaraobjektist 59 kinnistut (korter, hoone, maa) ei ole otseselt seotud vallavalitsuse ja vallavalitsuse allasutuste töö ja teenuste osutamisega (klubi, raamatukogud, spordihooned, koolid, jmt). 59-st kinnistust on 12 korterid ja elamud, 30 on maa ja 17 muud hooned. Kinnisvara haldajaks on vallavalitsus ise või on antud see OÜ Saarde Kommunaalile. Vallavalitsuse poolt välja üüritavad korterid asuvad enamuses eraldi kortermajades, sageli puudub nendes majades korteriühistud raskendades sellega nende haldamist.

Kasutusest väljasolevad hooned ja rajatised on enamasti amortiseerunud ja vajavad uut kasutusotstarvet või lammutamist. 2014 aastal teostati poolelioleva ja amortiseerunud Tihemetsa lasteaia hoone lammutamine ning 2015 aastal likvideeriti Tõlla külas riigi tagavaramaal asuv endine väetisekuur, samuti Kalita külas asuv endine kuivati hoone.

2.7. Haridus

Saarde vallas tegutseb aastal 2015 Kilingi-Nõmme Gümnaasium, Kilingi-Nõmme lasteaed, Tali Põhikool – Lasteaed, Kilingi-Nõmme Muusikakool ja Pärnumaa Kutsehariduskeskuse Voltveti Koolituskeskus.

2.7.1. Voltveti Koolituskeskus

Voltveti Koolituskeskus on Pärnumaa Kutsehariduskeskuse allüksus, kus õpetatakse kokku nelja eriala:

- Kutsekeskharidus – metsur;
- Kutseõpe põhihariduse baasil – arborist;
- Kutseõpe põhihariduse nõudeta – metsakasvatus;
- Kutseõpe põhihariduse nõudeta – nooremaednik.

Voltveti koolituskeskuses õppis 15.01.2015. aasta seisuga 71 õpilast. Töötajate arv koos õpetajatega oli 19.

Kool tegutseb Voltveti mõisahoones, mida ümbritseb mõisapark. Parki ja mõisahoonet on Kutsehariduskeskus projektitoetuste kaasabil rekonstrueeritud.

Õpilaste praktikabaasiks on olemas 5 437 ha suurune isemajandav Tihemetsa õppemetsakond. Metskonnas töötab 12 töötajat. Metskonna territooriumil asub 5 km pikkune Kärso looduse õpperada. Lisaks metskonnale toimub dendroloogia ja arboristide õpetamine Voltveti mõisapargis, kus asub ca 100 puu- ja põõsaliiki.

2.7.2. Kilingi-Nõmme Gümnaasium

Kool asub kompaktse hoonestusena looduskaunis kohas. 2009 aastal renoveeritud algklasside hoone, 2008 aastal valminud uus Kilingi-Nõmme Spordihoone, mis on ühendatud galeriiga

peahoonega, 2012 rekonstrueeriti õpilaskodu fassaad ja 2013 aastal rekonstrueeritud kaasaegne staadion loovad suurepärase potentsiaaliga haridus- ja spordikeskkonna.

Kool on tuntud ja hea mainega, kuhu ligi viiendik õpilasi tuleb õppima väljastpoolt kooli piirkonda. Kool kuulub Tervist Edendavate Koolide võrgustikku, osaleb SA Innove karjääriteenuste arenduskeskuse programmis "Karjääriteenuste süsteemi arendamine" ning on Euroopa Arvutikasuja Oskustunnistuse (ECDL) eksamikeskuseks. Koolil on tihe koostöö lastevanematega, vilistlastega, kohaliku omavalitsusega. Õpilased ja õpetajad osalevad erinevates projektides. Kool on eestvedaja kogukonnas, maakonna ning ka vabariigi üritustel.

Sõltuvalt õpilaste aktiivsest huvist, pakub kool gümnaasiumiastmes järgnevaid valikaineid:

- Joonestamine;
- Ehituse alused;
- Kinnisvara;
- Insenerigraafika AutoCad;
- Kartograafia;
- Arhitektuur ja maastikuplaneerimine;
- Geoinfosüsteemid;
- Planeeringud ja planeerimine;
- 3D tarkvara ja disain;
- Mikroökonomika;
- Makroökonomika;
- Etikett;
- Riigikaitse;
- Esmaabi;
- Psühholoogia;
- Karjääriõpetus;
- Perekonnaõpetus;
- Robootika;
- Multimeedia.

Tabel 5. Kilingi-Nõmme Gümnaasiumi õpilaste arvu prognoos 2014 – 2021

Õppeaasta	Laste arv põhikools	Laste arv gümnaasiumiastmes	Õpilasi kokku
2013/2014	274	103	377
2014/2015	255	107	362
2015/2016	261	96	357
2016/2017	240	96	336
2017/2018	244	84	328
2018/2019	244	88	332
2019/2020	229	88	317
2020/2021	226	93	319

Eelnevas tabelis prognoositud õpilaste arv Kilingi-Nõmme Gümnaasiumis on koostatud eeldusel, et 75% põhikooli õpilastest jätkab õpinguid gümnaasiumiastmes ja 15% õpilastest lisandub väljastpoolt gümnaasiumi.

Töötajate arv Kilingi-Nõmme Gümnaasiumis 2014 aastal kokku on 62, sh 39 pedagoogi. Õppeperioodiks käsunduslepingutega töötab gümnaasiumis lisaks 5 töötajat.

Gümnaasiumi õppetöö toimub kahes hoones: algklasside majas (1-4 klass), peahoones (5-12 klass), lisaks viiakse kehalise kasvatuse tunnid läbi spordihoones ja staadionil. Gümnaasiumil on oma 55 kohaline õpilaskodu. Kõiki hooneid köetakse tsentraalselt lokaalse põlevkiviõli baasil. Üldise hinnangu kohaselt on gümnaasiumi õppehooned rahuldavas seisukorras, küll aga vajab rekonstrueerimist peahoone aula, sh heliakustika parandamist, samuti peahoone kütetorustik. Halvas olukorras on ka tööõpetusklassi ruumid, samuti kaarhall. Põhjuseks on

praegusel ajal peahoone keldris paiknevate tööõpetuse ruumide mittevastavus tervishoiu-, ohutus- ja ehitustehnilistele nõuetele ning riikliku õppekava õpikeskkonna nõuetele. Tulenevalt järelevalvet teostavate ametite kontrollist ja tehtud ettekirjutusest on vajalik koolil leida uued ruumid tehnoloogia ja tööõpetuse õppekava täitmisel. Vaja on tagada põhikooli õpilastele nõuetekohased õppetingimused koos ajakohaste töövahendite ja seadmetega ning tagada insenertehniliste ainete jätkuvaks õpetamiseks baas koos võimalusega kaasata kogukond selle kasutamisse.

2013. aastal tellitud kaarhalli tehnilises ekspertiisis ei peeta ehitustehniliselt võimalikuks ega otstarbekaks ümberehitust tehnomajaks ning viidatakse kaarhalli kaarte projektijärgse eamendumisele.

2.7.3. Tali Põhikool - Lasteaed

Tali Põhikool – Lasteaed tegevuse eesmärk on luua võimalused koolieast nooremate laste hoiuks ja alushariduse omandamiseks ning õpilastele põhihariduse omandamiseks ning koolikohustuse täitmiseks I ja II kooliastmes. Õpe toimub statsionaarses õppevormis.

Hubane koolihoone, seda ümbritsev park ja loodus loovad hea ning rahuliku õpi- ja kasvukeskkonna. Seda asjaolu on kooli eripära kujundamisel püütud ära kasutada: õppekäigud looduses, õues-õpe, koostöö RMK-ga. Kooli ja lasteaia traditsioonid ja huvitegevuse põhisuunad on välja kujunenud aastatega.

2013/2014 õa tegutsevad koolis järgmised ringid:

- Spordiring;
- Tantsuring;
- Pilliring;
- Kunstiring;
- Mudilaskoor;
- Ansambel.

Töötajate arv 2013/2014 õppeaastal kokku on 15 töötajat, kellest 11 on pedagoogid, sh logopeed ja infojuht ning 4- liikmeline abipersonal (õpetaja - abi, koristaja, kokk ja haldusjuht).

Koolis tegutseb Kilingi-Nõmme muusikakooli filiaal, kus õpib 5 õpilast. Kool rõhutab väikese maakooli/lasteaia eeliseid:

- väikesed klassikomplektid ja lasteaiaühm võimaldavad õpetajal läheneda igale lapsele individuaalselt;
- üritustel on alati kaasatud kõik lapsed, sõltumata nende võimekusest;
- iga laps on väärtustatud.

Tabel 6. Tali Põhikool – Lasteaed õpilaste arvu prognoos 2014 – 2021

Õppeaasta	Laste arv lasteaia	Laste arv koolis
2013/2014	10	19
2014/2015	12	12
2015/2016	12	14
2016/2017		16
2017/2018		14
2018/2019		16
2019/2020		16
2020/2021		17

Elektriküttega hoone üldine olukord on rahuldav. 2008 aastal rekonstrueeriti hoone esimene korrus (sh lasteaia ruumid ja köök). Teise korruse ruumid ja põrand vajavad rekonstrueerimist. Kasutatav mööbel nii lasteaia kui kooli inventari osas vajab uuendamist, samuti õppevahendid kaasajastamist. Kooli looduskaitsealune park ja spordiväljak vajavad rekonstrueerimist. Vastav tehniline projektdokumentatsioon on koostatud.

2.7.4. Kilingi-Nõmme Muusikakool

2014/15 õppeaastal õpib Muusikakoolis 77 õpilast, nendest 6 õpilast Tali Põhikool - Lasteaia eelõppes. Koolitöötajad: direktor, 5 täisajaga õpetajat ja 3 osalise tööajaga õpetajat, 1 koristaja (vabaajakeskuse koristajaga ühes isikus).

Muusikakooli struktuur:

- Eelõpe (1-2 aastat)
- Noorem aste – 4 aastat
- Vanem aste – 3 aastat
- Lisa-aasta – 1-.... aastat

Võimalik on ka õppeaastad läbida kiiremini.

Õppevormid

Põhiõpe – Kutse-eelõpe järgmise astme (keskastme) muusika kutseõppele: individuaalõpe ja rühmatunnid.

Üldõpe – Tasemeõppe lihtsustatud õppevorm, lähtub õpilase individuaalsetest võimetest ja arengust: individuaalõpe ja rühmatunnid.

Vabaõpe – Õpe lähtub ainult õpilase individuaalsetest võimetest ja arengust: individuaaltunnid.

Instrumendi õpe on järgmistel pillidel: Klaver, akordion, flööt, kitarr ja saksofon. Hetkel klarnetiõppes õpilasi ei ole.

Inventari seis

Pillipargis vajavad renoveerimist klaverid, eriti kontsertklaver saalis. Muu kooli inventar vajab järjepidevat hooldust ja pisiremonti.

Koostöö väljaspool muusikakooli

Kilingi-Nõmme Muusikakool on Eesti Muusikakoolide Liidu liige ja osaleb muusikakooli arenguid ning parendamisi vajavate suundade väljatöötamisel. Muusikakooli õpilased võtavad osa regiooni konkurssidest ja festivalidest ning osalevad aktiivselt kohalikus kultuurielus. Tihedad on sidemed kõigi Kilingi-Nõmme kultuuri- ja haridusasutustega, kus õpilased saavad pillimänguga üles astuda ja seda propageerida.

2.8. Vaba aeg

2.8.1. Sport

Saarde valla sporditegevus baseerub kolmel alusel: kodaniku omaalgatus; koolide juures organiseeritud ringitegevus ja MTÜ-de organiseeritud tegevuste baasil. Vallas tegutseb kaks spordihoonet: Kilingi-Nõmme Spordihoone ja Tihemetsa spordikompleks. Nende haldajaks on MTÜ SK Saarde.

Tihemetsa spordikompleksi küttesüsteemid on viidud üle lokaalsele põlevkiviõli küttele 2012 aastal. Rekonstrueeritud on 2013 aastal ujula laste basseini veesüsteemide osa koos riietusruumidega.

Tihemetsa spordikompleksis pakutavad võimalused:

- sise-skatepark;
- ujula laste basseini (avatud hooajaliselt);
- lauamängud (koroona);
- suur pallimängusaal (korv- ja võrkpall, saaljalgpall);
- jõusaal;
- saun.

Kilingi-Nõmme Spordihoone on kaasaegne, ehitatud 2008 aastal. Spordihoonet ühendab Kilingi-Nõmme gümnaasiumiga 20m pikkune klaasist ühendusgalerii. Peamine funktsioon on Kilingi-Nõmme põhikooli ja gümnaasiumi õpilaste kehalise kasvatusõpetuse tundide läbiviimiseks vajaliku tehnilise baasi loomine. Koolivälisel ajal elanikkonna teenindamine ja sportliku eluviisi toetamine.

Kilingi-Nõmme Spordihoones pakutavad võimalused:

- pallimängude saal (korv- ja võrkpall, saaljalgpall, sulgpall (3 nõuetekohast väljakut) ja tennis);
- jõusaal (14 erinevat pinki, 5 veloergomeetrit, 2 sõudeergomeetrit, tõstepõrand ja poksikott);
- aeroobikasaal;
- squashiruum;
- garderoobid (lukustatavate kappidega);
- saun ja dušši ruumid.

Kilingi-Nõmme Spordihoone juures on 2012 aastal valminud kaasaegne 400 m pikkuse jooksurajaga kergejõustiku staadion, mille keskel täismõõtmetega jalgpalliväljak. Lisaks asub staadionil tenniseväljak ja heitesektorid (vasar, ketas).

Valla eelarvest toetatud Tihemetsa Spordikompleksi ja Kilingi-Nõmme Spordihoone ülalpidamiskulud 2013 aasta valla majandusaasta aruandes toodud andmete põhjal on vastavalt 74 306 € ja 122 686 €. Sporditegevusest vallaelarvesse laekuva tulu kokku moodustab samal perioodil 10 894 € ehk 5,5 % kuludest.

Tali Teeninduspunkti saali kasutatakse regulaarselt võrkpallitreeningute läbiviimiseks. Saali kasutus on treeninguteks on tasuta. Teeninduspunktis asuvad saun ja riietusruumid koos duširuumidega.

2.8.2. Kultuur

Saarde valla kultuuritegevus jaguneb raamatukogude (Kilingi-Nõmme, Allikukivi ja Tali), Tihemetsa päevakeskuse, Kilingi-Nõmme Vabaajakeskuse, Tali Seltsimaja ja Kilingi-Nõmme klubi tegevuste vahel. Moodustatud on formaalne spordi- ja kultuurikomisjon K-klubi. K-klubi on avatud klubi, kuhu on oodatud valla kõikide ringide, klubide, külaseltside ja allasutuste esindajad, et ühiselt koordineerida ning koostada vallas toimuvate ürituste plaani.

Tihemetsa päevakeskuses tegutseb MTÜ päevakübar, mille juurde on kogunenud kogukondlikud aktiivsed käsitöö huvilised (savitoodete valmistamine, maalimine, jt). Päevakeskuse poolt korraldatakse ühiseid üritusi ja teatrikülastusi. Päevakeskuses on võimalik kasutada arvutit, lugeda ajalehti, vaadata televiisorit, teha süüa, savi voolida, maalida, jmt). Hoone on puitkonstruktsiooniga, ahjuküttega.

Tali Seltsimaja ja raamatukogu tegutsevad ühes hoones. Hoone on rekonstrueeritud 1980-ndate lõpus, ruumides on teostatud sanitaarremont. Küttesüsteemiks on lokaalne kergkütteõlil baseeruv keskküttesüsteem, ehitatud 2002 aastal. Samal aastal vahetati ka vanad puidust aknad pakett plastikakende vastu. Hoone eterniidist katus on amortiseerunud, millesse on tekkinud praod ja augud, mis on ajutiselt kättesaadavate vahenditega parandatud. Saali- ja lavavalgustuse prožektorid koos valgustuse juhtimissüsteemiga on 1980-ndatest energiakulukad, amortiseerunud.

Seltsimaja pakub võimalust Tali Põhikooli ja lasteaialaste ürituste ja kontsertide korraldamisel ning läbiviimisel, külapidude korraldamist, ruumide rentimist, lastele vaba aja veetmise võimalust (noortetuba, telekamängud, lauamängud, koroon, pingpong), ringitöö (rahvatantsuring jt).

Raamatukogu pakub lisaks oma põhitegevusele ja funktsioonile võimalust ühiselt käsitööga tegeleda, näitusepinda, avaliku internetipunkti arvutite kasutamise võimalust.

Kilingi-Nõmme Vabaajakeskus on avatud väikelastele, noortele, täiskasvanutele ja eakatele vaba aja veetmiseks, huvitegevuseks ning muudest tegevustest puhkamiseks. Vabaajakeskuses saab lehti lugeda, arvutit kasutada, telerit vaadata, piljardit ja lauatennist mängida, aega parajaks tehes teed keeta, einestada, väikelastega mängida või lihtsalt mõnusalt aega veeta.

Vabaajakeskus on partner Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendusele ja Eesti Noorsootöö Keskusele.

Hoone asub puitkonstruktsiooniga kahekorruselises hoones Kilingi-Nõmmes Pärnu tn 62. Hoone on ahiküttega. Hoones on tehtud sanitaarremont 2007 aastal. Hoone soojapidavus on halb.

2.9. Sotsiaalne kaitse ja tervishoid

2.9.1. Sotsiaalne kaitse

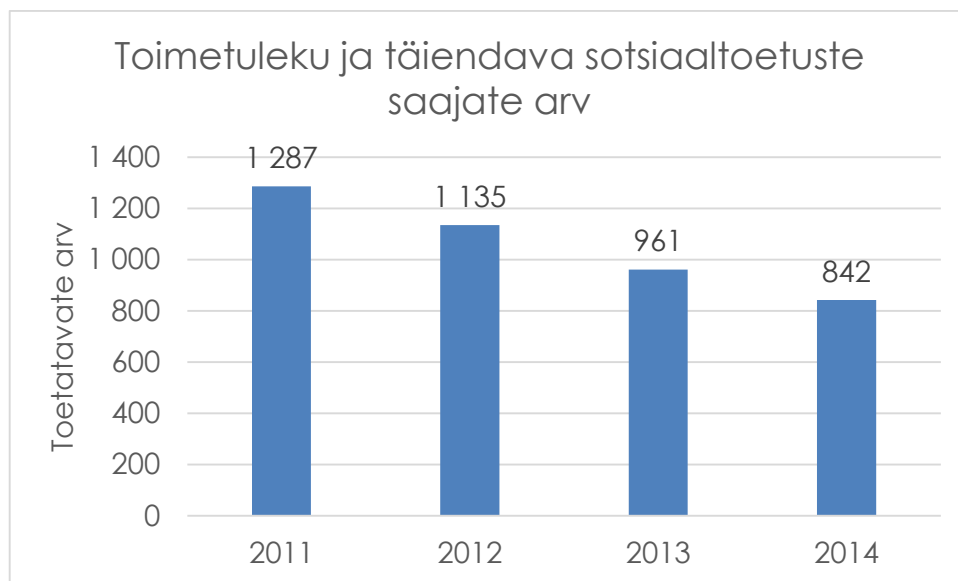
Sotsiaalhoolekande eesmärgiks ja ülesandeks on abistada ja toetada peamiselt elanikkonna seda osa, kes ei tule iseseisvalt toime oma elukorraldusega: eakad, lapsed, vanemliku hoolitsuseta lapsed, puuetega inimesed, töötud, ajutiselt töövõimetud ja teised sotsiaalabi vajavad isikud.

2015. aastal töötab Saarde vallavalitsuses üks sotsiaalnõunik ning alates 2014. aasta jaanuarist lastekaitsepsialist. Koduhooldust teostavad neli (4) hooldusõde.

Vallavolikogu juures tegutseb sotsiaal- ja tervishoiukomisjon, mille ülesandeks on valla sotsiaaltöö korraldamisele kaasaaitamine ja sotsiaalhoolekande arendamine.

Saarde valla poolt makstavateks sotsiaaltoetusteks on sünnitoetus, ranitsatoetus, koolieelikute toetus, üldharidusliku kooli lõpetajate toetus, koolilõunatoetus, hooldajatoetus, jõulutoetus lastele ja eakatele, küttetoetus ning avalduse alusel antavad ühekordsed toetused.

Vähekindlustatud ja raskustes perekondadel või isikutel on võimalik taotleda toimetulekutoetust ja vajaduspõhist peretoetust.

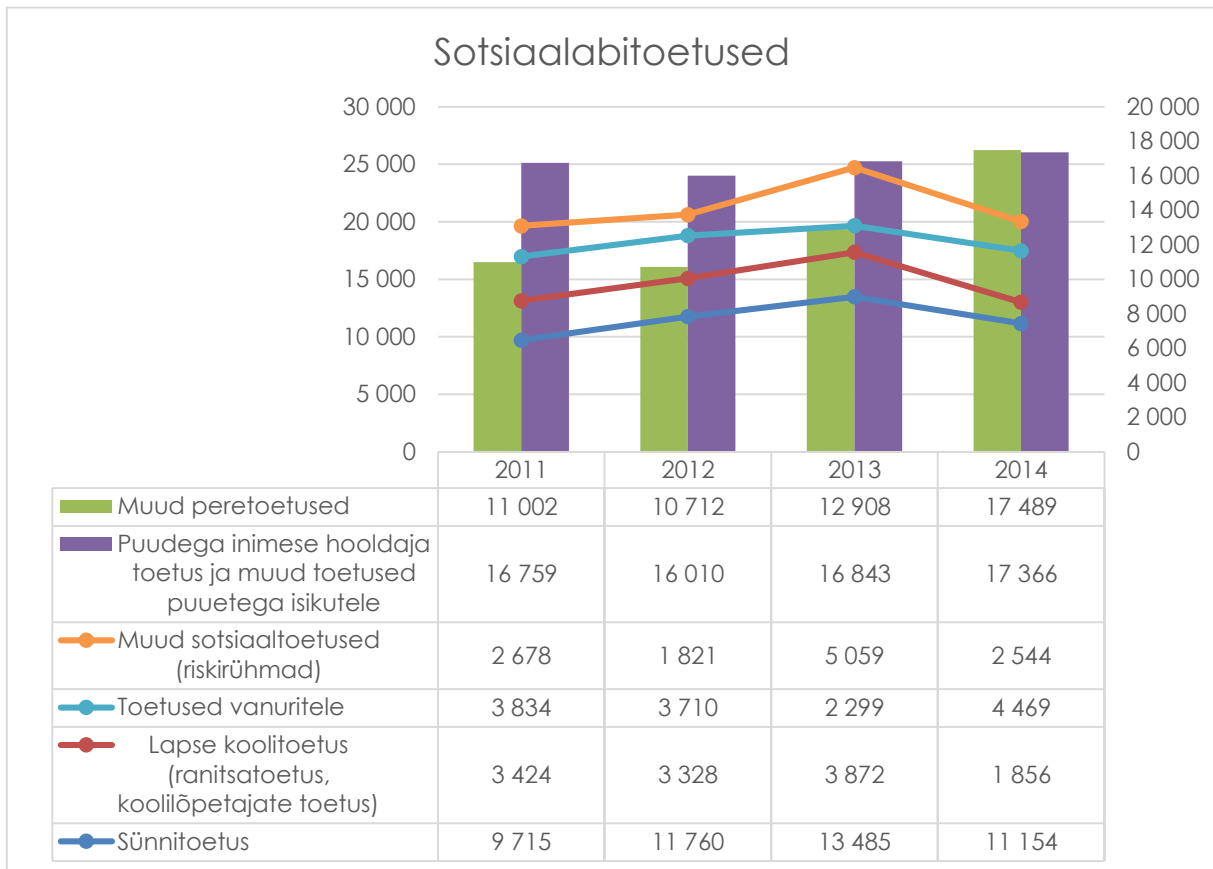

Joonis 23. Saarde Vallavalitsuse poolt toimetuleku ja täiendava sotsiaaltoetuste saajate arv (allikas: Saarde Vallavalitsus)

Saarde valla jaoks on oluline, et lahendatud saaks erinevate sihtrühmade toimetulekuprobleemid. Tööealistele elanikele, kellel on tekkinud toimetulekuraskused, pakutakse nõustamisteenust toimetulekuraskuste kõrvaldamiseks, vajadusel osutatakse abi neile tööealistele inimestele, kellel pole piisavalt sotsiaalseid oskusi või rahalisi võimalusi enesega toimetulekuks.

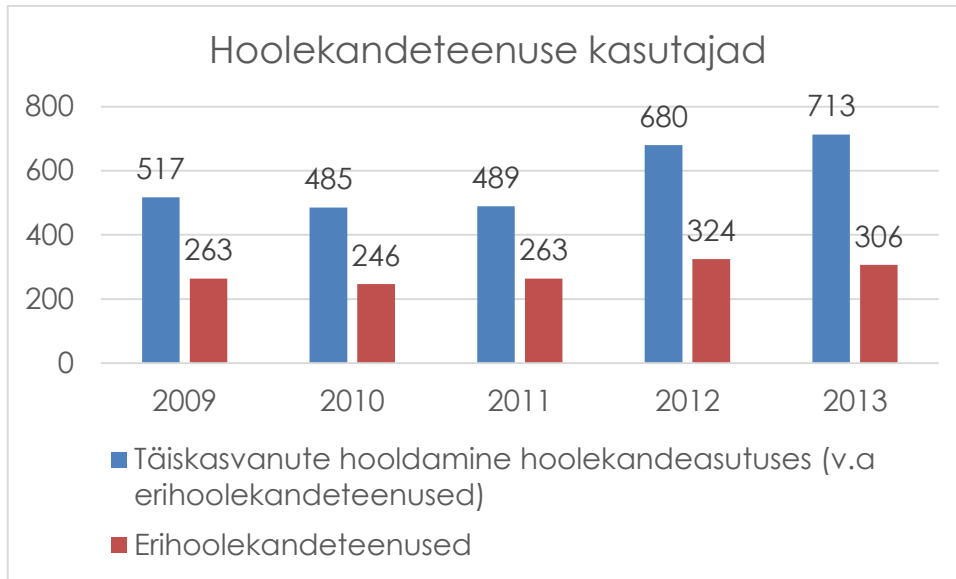
Lastega peredele on peamiseks abinõudeks sotsiaalnõustamine ja vajalikele tugiteenustele suunamine või toetuste määramine ning võrgustikutöö pere abistamiseks tervikuna.

Toimetulekuraskustes eakatele ja puuetega inimestele tagatakse võrdsed võimalused ja toetatakse puudega pereliiget hooldavaid peresid.

Joonis 24. Saarde Vallavalitsuse poolt määratud sotsiaalabitoetuste saajate arv (allikas: Saarde Vallavalitsus)

Saarde valla üle 65aastaste elanike arv ületab ligikaudu kaks korda noorte kuni 14aastaste elanike koguarvu (vt p 2.3 joonis 8). Sotsiaalset kaitset ja abi vajajate koguarv oli aastatel 2011 kuni 2014 vähenev, samuti oli langeva trendiga üle 65aastaste elanike arv, moodustades 2014 aastal 967 elanikku. Samas on aastatel 2009–2013 hoolekandeesutustes (v.a erihoolekandeteenuseid) täiskasvanute hooldamise teenuse tarbijate arv kasvanud.

Joonis 23. Hoolekandeteenuste kasutajad Saarde vallas (allikas: Statistikaamet)

Kasvava trendiga on ka erihoolekandeteenuste kasutajate arv, moodustades 2013. aastal võrreldes 2009. aastaga 14% kasvu.

Hoolekandeteenuseid Saarde vallas pakub SA Kilingi-Nõmme Tervise- ja Hoolduskeskus, kus on 60 voodikohta. Voodikohad on praktiliselt aastaringiselt 100% täidetud ning teenuse soovijate hulk kasvab. Viimase nelja aasta jooksul on SA Kilingi-Nõmme Tervise- ja Hoolduskeskus hoonet järk-järgult rekonstrueeritud, kasutades selleks sihtasutuse enda ja vallavalitsuse omavahendeid. 2012. aastal toetas EAS Regionaalsete investeeringutoetuste andmise programmist hoone polikliinikupoolse katuse vahetust, 2014. aasta kevadel viidi EASi toetusel ellu Tervise- ja Hoolduskeskuse esimese korruse elektripaigaldiste rekonstrueerimine ja elektripaigaldiste vastavusse viimine ning teostati ruumides sanitaarremont, mida jätkati 2015. aastal teise korruse osas.

2.9.2. Tervishoid

Omavalitsuse ülesanne on tagada arstiabi kättesaadavus kõigile elanikele ning leida võimalusi mitmesuguste soodustuste ja toetuste maksmisel.

Saarde valla piirkonda teenindavad kolm perearsti koos pereõdedega, kelle vastuvõturuumid asuvad Kilingi-Nõmme Tervise- ja Hoolduskeskuses ning Tali teeninduspunktis.

Elanikele osutatakse hambaraviteenust, koduõendusteenust, ravimeid müüb Kilingi-Nõmme Apteek OÜ.

Kilingi-Nõmme Gümnaasium kuulub Tervist Edendavate Koolide võrgustikku, lasteaed Kröll kuulub alates 2006. aastast Tervist Edendavate Lasteaedade võrgustikku,.

Kilingi-Nõmmes on kohapeal Pärnu Haigla SA kiirabiosakonna õebrigraad, kelle teeninduspiirkonnaks on Kilingi-Nõmme ja Saarde vald. Kiirabiteenuse säilitamine piirkonnas on vajalik.

3. Saarde valla missioon ja visioon

3.1. Missioon

Saarde valla missioon on valla elanikkonna kvaliteetne teenindamine, kohaliku haldusterritoriaalse planeeringu kavandamine, kinnitamine ja kehtestamine ning kohaliku sotsiaalmajandusliku keskkonna kujundamine lähtuvalt säästva ja tasakaalustatud arengu põhimõtetest.

Vallavolikogu missioon on struktuursete ja eelarveliste eelduste loomine omavalitsuse ülesannete täitmisel ning arendustegevuste planeerimisel. Kohaliku maksukeskkonna loomine ja soodustuste kehtestamine, jt seadusest tulenevate kohustuste täitmine, sh eelkõige kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses §22 tulenevate kohustuste täitmine.

Vallavalitsuse missioon on kvaliteetselt ja õigeaegselt ning eraldatud ressursside piires volikogu otsuste ja seadustega pandud kohustuste täitmine.

Saarde vallavolikogu ja vallavalitsus on kohaliku elu- ja ettevõtluskeskkonna kujundajad, erinevate huvigruppide koostöö ja partnerlussuhete tingimuste loojad, toetajad ja eestvedajad. Vald on koostööpartner Pärnu linna ja maakonna ning Eesti kohaliku omavalitsuse üksustega, omades sõprussuhteid välisriikide omavalitsusüksutega.

3.2. Visioon

Saarde vald on turvaline, puhta ja metsarikka looduskeskkonnaga piirkond, alus-, põhi-, ja gümnaasiumiharidust ning innovatsiooni toetav omavalitsus ettevõtjate jaoks, mis on rikastatud sotsiaalteenustega ja kus vallasisene linn Kilingi- Nõmme on kujunenud Edela-Eesti teiseks tõmbekeskuseks.

Visiooni saavutamiseks tugevdatakse vallakeskus Kilingi-Nõmme linna konkurentsivõimekust investeeringute näol. Peamised investeeringud suunatakse eelkõige vallakeskusesse, et tagada piirkonna jaoks teenuste olemasolu ja kättesaadavus ning uute teenuste arendus, toetades sellega tõmbekeskuse staatust ja positsioon.

Külade ja kogukondade omanäolise identiteedi teket ja säilimist toetatakse (sh majanduslikult) läbi kogukondade omaalgatuslike põhjendatud ja selge eesmärgipärase tegevuse.

Välja arendatakse Kilingi-Nõmme Tootearenduskeskus (TAK) koostöös kohaliku omavalitsuse ja ettevõtjatega. Rajatava tootearenduskeskuse baasil tekkib ettevõtjatel reaalne võimalus arendada suuremat lisandväärtust andvaid tooteid ning tekkib võimalus kiiresti ja paindlikult tagada töötajate kompetentsi taseme tõstmine. Tekib võimalus elukestvasse õppesse ja ettevõtlusse kaasata erinevatel põhjustel tööturul kõrvalejäänuid (puudega inimesed, väikelaste emad, osalist tööaega soovivad inimesed jt) tagades neile oskusteabelise juhendamise ja tehnoloogiliste vahendite kasutamise võimalused.

Infrastruktuuri sh teed, tänavad, vee- ja kanalisatsioonisüsteemi, tänavavalgustuse jt rekonstrueerimine ja kaasajastamine. Sotsiaalteenuste arvu suurendamine uute teenuste väljaarendamise ja hoolekandeteenuse laiendamise kohtade arvu baasil Kilingi-Nõmmes.

4. Saarde valla strateegilised eesmärgid

4.1. Inimkapitali arendamine

Tuginedes käesoleva arengukava punkt 2.3 Rahvastik peatüki juures välja toodud analüüsile, võime järeldada, et Saarde valla suurimaid ning raskemaid probleeme on elanikkonna vähenemine ja selle vanuseline struktuur, mis ei toeta omavalitsuse jätkusuutlikku arengut.

Elanikkonna vanuselisest koosseisust moodustab proportsionaalselt suurima osakaalu 50-64 aastaseid elanikud, kes väljuvad lähimal kümnendil tööjõuturult ja suunduvad pensioniikka. Noorte osakaal 0-14 eluaastaste hulk näitab vähenemistrendi, millest tulenevalt tööjõusurveindeks langeb alla väärtust 0,7. Nimetatud trendid loovad suuri väljakutseid ja raskeid olukordi nii kohalikule omavalitsusele kui ka ettevõtjatele, kellel on üha raskem leida kohalikul tööjõuturul sobilikku tööjõudu.

Probleemi laiapõhjalisusest ja mitmetahulisusest tulevad leevendusmeetmed lähiaastateks jagunevad haridusvaldkonna arenduse, sotsiaalvaldkonna teenuste arenduse ja ettevõtluse toetamise meetmete vahel.

4.1.1. Alus-, põhi-, ja gümnaasiumiharidus

Lähtuvalt olemasolevast optimeeritud Saarde valla koolivõrgust, tuleb hoida ja tugevdada haridusasutuste poolt pakutavat õppe- ja kasvatusalast tegevust õpetajate kutsemeisterlikkuse tõstmise kaudu. Õppe- ja kasvatusalase tegevuse kavandamine peab olema ajas ette vaatav hinnates tulevikutrende. Hoida ja kaasajastada haridusasutuste valduses ja kasutuses olevat taristut ning toetavat tehnilist baasi. Osaleda õpilastega aktiivselt üritustel maakonna ja vabariigi tasandil (võistlused, olümpiaadid, jt), mille lisandväärtusena koguda tuntust ja tunnustatust konkureerimaks teiste haridusasutustega.

Eesmärgi tulemuslikkuse indikaatorid:

- kutsestandardi alusel kutsemeisterlikkust tõstnud õpetajate arv;
- õpilaste tasemetööde ja eksami tulemuste taseme tõus;
- huvitegevusse kaasatud laste ja noorte arv;
- rekonstrueeritud taristu ja uue rajatud taristu arv;
- võistlustel, olümpiaadidel jt üritustel osalemise arv.

4.1.2. Sotsiaalvaldkond ja esmatasandi tervishoiuteenus

Elanikkonna struktuurne vananemine tingib kasvava nõudluse ja vajaduse hoolekandeteenuste järgi. Sõltumata valla rahvastiku vähenemisest ja tingitud valla territooriumi suurusest (707 m²) on kasvav vajadus jätkata ja tugevdada sotsiaal- ja tervishoiu teenuste pakkumist vallakeskuses Kilingi-Nõmmes, kus oleks tagatud vähemalt esmatasandi tervishoiuteenused (perearst ja -õde, kodune õendusteenus, füsioteraapia, ämmaemandusabi, koolitervishoid, apteek, töötervishoiu teenus ja hambaravi). Selle saavutamiseks tuleb rekonstrueerida olemasolev või välja ehitada uus perearstikeskus, kuhu eelnevalt kirjeldatud teenused koondada. Rekonstrueerimist ja laiendamist vajab Kilingi-Nõmme Tervise- ja Hoolduskeskus, kelle patsiendid on sunnitud täna 2015 aastal ootama järjekorras, et teenust osta.

Eesmärgi tulemuslikkuse indikaatorid:

- kaasaegne perearstikeskus on loodud, kus tegutsevad perearst ja –õde, füsioteraapia, ämmaemandusabi, apteek, töötervishoiu teenus ja hambaravi;
- Kilingi-Nõmme Tervise- ja Hoolduskeskus on laiendatud ja keskuse poolt pakutavate voodikohtade arv on tõusnud.

4.1.3. Ettevõtlus

Elanikkonna vähenemine, vanuse tõttu tööjõuturult väljalangemine ja uute elanike tööjõuturule suundumise vähenemine loomuliku iibe tulemusel, loob ettevõtjale raskendatud olukorra, kus uute töötajate leidmine nii olemasolevate kui ka uute töökohtade täitmisel on raskendatud.

Olukorra leevendamiseks tuleb välja ehitada Kilingi-Nõmme tootearenduskeskus (KN TAK), mille baasil luuakse elanikele võimalus elukestvaks õppeks, kaasates ettevõtlusesse erinevatel põhjustel tööturult kõrvalejäänuid (puudega inimesed, väikelaste emad, osalist tööaega soovivad isikuid, jt) inimesi, tagades neile oskusteabelise juhendamise ja tehnoloogiliste vahendite kasutamise võimalused.

Kilingi-Nõmme Tootearenduskeskus pakub kohalikele olemasolevatele ja alustavatele ettevõtjatele tootearendusteenuseid koos nõustamis-, info- ja koolitusteenustega, võimaldades seadmete ühiskasutust. Põhirõhk on väikese materjalikuluga, kuid suure lisaväärtusega toodete väljatöötamise toetamisel ja materjalide jääkkasutuse soodustamisel. TAK-i poolt pakutavatele võimalustele on ettevõtjatel võimalik kokku hoida IKT alaseid kulutusi, koolituskulusid ja lihtsustub uute toodete väljatöötamine ning nende prototüüpide (mudelite, makettide, näidiste) valmistamine.

Turismimajanduse elavdamiseks Saarde Vallavalitsus teeb koostööd LEADER tegevusgrupi MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogu poolt loodud ühisprojektina valminud „Romantiline Rannatee“ kaubamärgi turundamisel, et parandada kohalike turismiettevõtjate turundusstrateegiat. Vallavalitsus seob üldkasutatavad puhke- ja rekreatsioonialad piirkonna ühise kaubamärgiga "Romantiline Rannatee" ja märgistab vajadusel vastava logoga.

Eesmärgi tulemuslikkuse indikaatorid:

- taristu teenuste arendamiseks ja väljatöötamiseks ettevõtjate jaoks on loodud;
- kohalik omavalitsus koostöös kohalike ettevõtjaid koondava mittetulundusühinguga on asutanud sihtasutuse TAK sisulise töö ja teenuste väljaarendamise eestvedajaks.

4.2. Investeeringud taristu kaasajastamisse

Taristu eesmärk on teenida inimeste ja keskkonna huve luues kaasaegseid, mugavaid, keskkonnasõbralikke ning efektiivseid lahendusi. Taristu baasil loodud tehiskeskond peab tagama parima keskkonnasäästliku lahenduse ettevõtluse, sotsiaalmajanduse, elanikkonda teenindavate kommunikatsioonide arenguks.

4.2.1. Ühisveevärk ja –kanalisatsioon

Ühisveevärgi ja –kanalisatsioonisüsteemide arendamine ning veemajanduse korraldamine Saarde valla tiheasustuspiirkondades peab toimuma kooskõlas ÜVK arengukavaga fikseeritud

tingimuste ja nõuetega. Saarde valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arengukava aastateks 2014–2025 on vastu võetud vallavolikogu 25.04.2015 määrusega nr 11.

Saarde valla investeringuvajadus vee- ja kanalisatsioonirajatiste kaasajastamiseks ning arendamiseks ületab valla rahalised võimalused ning seetõttu on vajalik rekonstruktsiooni- ja ehitustöödeks kasutada Eesti riiklike ning Euroopa Liidu fondide abi. Abiprojektide elluviimisel tuleb kindlasti silmas pidada olulist põhimõtet, mille kohaselt ehitustöödele järgnev vee- ja kanalisatsioonisüsteemide opereerimine, hooldamine ja edasiarendamine oleks majanduslikult jätkusuutlik süsteemi kogu järgneval „eluperioodil”.

Eesmärgi tulemuslikkuse indikaatorid:

- rekonstrueeritud trasside pikkus;
- rekonstrueeritud või rajatud ühisveevärgi ja –kanalisatsioonisüsteemide rajatiste hulk;
- uute ühisveevärgi ja –kanalisatsioonisüsteemiga liitunute arv.

4.2.2. Teed ja tänavad

Saarde vallale kuuluvate teede ja tänavate korrashoid ning investeringud on kirjeldatud järgnevates vallavolikogu poolt vastu võetud määrustes, millest lähtuvalt tuleb tegevused ellu viia:

- 21.04.2010 määrus nr 6 „Saarde valla teehoiu eeskirja kehtestamine“;
- 05.11.2014 määrusega nr 17 „Saarde valla teehoiukava aastateks 2014-2017 kinnitamine“.

Ellu tuleb viia Kilingi-Nõmme kergliiklustee ehitusprojekt (projekteerimisbüroo Klotaid OÜ töö nr 35-0914, valminud 2015). Projekti eesmärk on ühendada kaks asulat Kilingi-Nõmme linn ja Tihemetsa alevik kergliiklusteega, et parandada elanike töö-kool-kodu vahelisi liikumisvõimalusi ning luua ligikaudu 2000-le piirkonna elanikule tervisliku liikumise võimalused.

Kilingi-Nõmme linnas puudub kergliiklustee, samuti puuduvad või on väga halvas seisus kõnniteed. Rajatava kergliiklustee mõju liiklusohutusele suur, suunates täna lõiguti maanteel liiklevad jalakäijad ning kergliiklusvahenditega liiklevad inimesed kergliiklusteele.

Eesmärgi tulemuslikkuse indikaatorid:

- rajatavate kõnniteede pikkus;
- rajatavate kergliiklusteede pikkus;
- rekonstrueeritud teede pikkus;
- uute mustkatttega teede pikkus.

4.2.3. Tänavavalgustus

Lähtuvalt tänavavalgustuse 2015 aasta hetkeolukorra analüüsist selgub, et kasutatavad tänavavalgustuse objektid baseeruvad 20-30 aastat tagasi välja ehitatud lahendustel, mida on regulaarselt uuendatud ja rekonstrueeritud, puudulik on projektdokumentatsioon.

Kasutusest väljas olevad tänavavalgustuselemendid tuleb likvideerida.

Tänavavalgustuse sisse-välja lülituste juhtimissüsteem on vaja viia automaatse programmeeritava kaughallatava juhtimissüsteemile.

Eesmärgi tulemuslikkuse indikaatorid:

- kaasajastatud ja rekonstrueeritud tänavavalgustusobjektide arv;
- kaughallatava tänavavalgustuse juhtimisega liidetud fiidrite arv;
- likvideeritud kasutusest väljas olevate tänavavalgustuselementide arv.

4.3. Investeeringud energiasäästu

Hoonete ja rajatiste ehitamisel, rekonstrueerimisel ja haldamisel tuleb lähtuda energiasäästlikkuse printsiibist. Ehitus- ja rekonstrueerimistööde teostamisel tuleb lähtuda hoone või rajatise edasise püsikulude maksimaalsest säästlikkusest, et tagada minimaalsed kütte- ja haldamiskulud.

Kütteenenergia sääst valitud õige kütтелиigi alusel, annab eelarves olulise ressursivõidu, samuti hoonete ja rajatiste kaasaegsetele ehitusstandarditele vastav soojustamine. Rekonstrueerimistööde planeerimisega tuleb lahendada ka ventilatsioon ja kasutada eelistatavana soojusvahetiga ventilatsioonilahendusi.

Lähtuvalt fossiilsete kütтелиikide volatiilsust hinnast ning taastuvenergia tootmise tehnilisest arengust, tuleb regulaarselt tegeleda hetkeolukorra seirega ja hinnata tulevikutrende, et osata teha õigel ajal majanduslikult säästvaid õigeid otsuseid.

Eesmärgi tulemuslikkuse indikaatorid:

- soojustatud hoonete ja rajatiste arv;
- rajatud uue kütтелиigi kasutuselevõetud soojasõlmede arv.

4.4. Valla- ja allasutuste majandamine

Saarde vallavalitsus omab allasutusi (Kilingi-Nõmme Spordihoone ja staadion, Tihemetsa Spordikompleks, Gümnaasium, Tali Põhikool-Lasteaed, Kilingi-Nõmme lasteaed „Krõll“, Kilingi-Nõmme Vabaajakeskus, Kilingi-Nõmme Muusikakool, Tihemetsa Päevakeskus, Tihemetsa raamatukogu, Kilingi-Nõmme raamatukogu, jt), mida juhivad allasutuse juhatajad. Lähtuvalt käesoleva arengukava peatükis 2.4.1 joonisel 14 välja toodud kaupade ja teenuste müügi osakaalu võrdlus eelarvetuludest, selgub, et Saarde valla asutuste poolt müüdüd teenuste suhtarv kulude võrdluses on märkimisväärselt madalam võrreldes naaberomavalitsuse Häädemeeste, Audru, Halinga valla samalaadsete teenuste müügi suhtarvuga.

Saarde vallavalitsuse eesmärk on tõsta kaupade ja teenuste müügi osakaalu läbi allasutuste poolt müüdüvate teenuste. Teenuste müügil tuleb lähtuda printsiibist soodustada oma valla

elanikke ja müüa rohkem teenuseid väljapoole valda. Vajalik kaasaegne toimiv taristu selleks on loodud.

Valla asutuste poolt tellitavate tööde ja teenuste osas tuleb võimalusel eelistada kohalikke ettevõtteid kuid lähtuda Saarde valla hangete teostamise korrast ning Riigihanke korrast kehtestatust.

Lähtuvalt vallavalitsusele kuuluvast kinnisvarast, mis ei ole otseselt seotud vallavalitsuse ja vallavalitsuse allasutuste töö ja teenuste osutamisega, tuleb sellisele kinnisvarale leida rakendus või need võõrandada. Kinnisvara võõrandamisest saadud tulu tuleb suunata investeringutesse.

Eesmärgi tulemuslikkuse indikaatorid:

- Kaupade ja teenuste müügi osakaalu tõus vallaeelarves;
- Teenuste osutamiseks mittevajaliku kinnisvara vähenemine.

5. Tegevuskava

5.1. Investeeringud 2016 – 2020

Tegevuskava tabelites on märgitud sümboliga X tegevus, mis on planeeritud teostada vastaval aastal, kuid mille eelarve on teadmata.

Investeeringutabelis kajastatud investeeringute maksumused ja investeeringu elluviimise aasta on hinnangulised ja ei ole lõplikud. Ühel aastal ära jäänud investeering võib asendada teise aasta planeeritud investeeringuga ja vastupidi.

NR	Nimetus	Aasta							Valla- eelarve osakaal	Finantseerimise allikad
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022		
5.1.1	Kilingi-Nõmme veevärgi- ja kanalisatsioonisüsteemi rekonstrueerimine	325 000	325 000	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000	20%	vallaeelarve, fondid
5.1.2	Kilingi-Nõmme reoveepuhasti rekonstrueerimine (ehitus ja seadmed)	695 000	695 000						20%	vallaeelarve, fondid
5.1.3	Kilingi-Nõmme Tootearenduskeskuse loomine		970 000						20%	vallaeelarve, fondid
5.1.4	Kilingi-Nõmme esmatasandi tervisekeskuse rajamine			X	X	X			15%	vallaeelarve, fondid
5.1.5	Kilingi-Nõmme Tervise- ja Hoolduskeskuse rekonstrueerimine ja laiendamine			X	X	X			15%	vallaeelarve, fondid
5.1.6	Kilingi-Nõmme lasteaed Kröll katuse rekonstrueerimine ja fassaadi soojustamine			400 000					20%	vallaeelarve, fondid
5.1.7	Kilingi-Nõmme kergliiklustee rajamine		400 000						20%	vallaeelarve, fondid
5.1.8	Saarde valla tänavavalgustuse juhtimissüsteemi loomine	20 000							100%	vallaeelarve
5.1.9	Saarde valla tänavavalgustuse rekonstrueerimine	10 000	10 000		10 000	10 000			100%	vallaeelarve
5.1.10	Maastikupilti reostavate ehitiste likvideerimine				X				100%	vallaeelarve
5.1.11	Valla asutuste küttesüsteemide rekonstrueerimine	X	X		X	X			20%	vallaeelarve, fondid
5.1.12	Tali pargi rekonstrueerimine					X			20%	vallaeelarve, fondid
5.1.13	Tali Seltsimaja katuse rekonstrueerimine				X				20%	vallaeelarve, fondid
5.1.14	Tihemetsa spordikompleksi saali põranda rekonstrueerimine							X	100%	vallaeelarve
5.1.15	Liivast spordiväljakute rajamine		X						10%	vallaeelarve, fondid
5.1.16	Munitsipaalmaja ehitus					X	X		100%	vallaeelarve
5.1.17	Olemasolevate parkide ja haljasalade projekteerimine ja ehitus/rekonstrueerimine				X	X				vallaeelarve, fondid
5.1.18	Kilingi-Nõmme kesklinna parkimisalade ja kõnniteede väljaehitamine	X								vallaeelarve, fondid
5.1.19	Paisjärvede ning järvekallaste puhastamine ning puhkealade loomine		X	X	X	X				fondid, erasektor vallaeelarve
5.1.20	Grossi paisjärve puhkeala rajamine		X		X					erasektor
5.1.21	Kilingi-Nõmme Gümnaasiumi küttesüsteemide rekonstrueerimine			X						vallaeelarve, fondid
5.1.22	Kilingi-Nõmme klubi katuse rekonstrueerimine			X						vallaeelarve, fondid
5.1.23	Saarde valla terviseradade ehitus/rekonstrueerimine		X							vallaeelarve, fondid